

Glauber, Johann Rudolph. Consolatio navigantium: in quâ docetur, & deducitur, quomodo per maria peregrinantes à fame ac siti immò etiam morbis, qui longinquo ab itinere ipsis contingere possunt, sibi providere ac suppetiari liceat. Omnium illorum, qui ad patriæ salutem magnas ac diutinas navigationes obeunt, amori, auxilio, solatio, ac levamini, ex bonâ animi mente descripta, & in lucem edita. Per Joh. Rud. Glauber

Amstelodami, apud Joannem Janssonium, M DC LVII, 1657.

Cote : BIU Santé Pharmacie 11364(8)

8

CONSOLATIO NAVIGANTIUM:

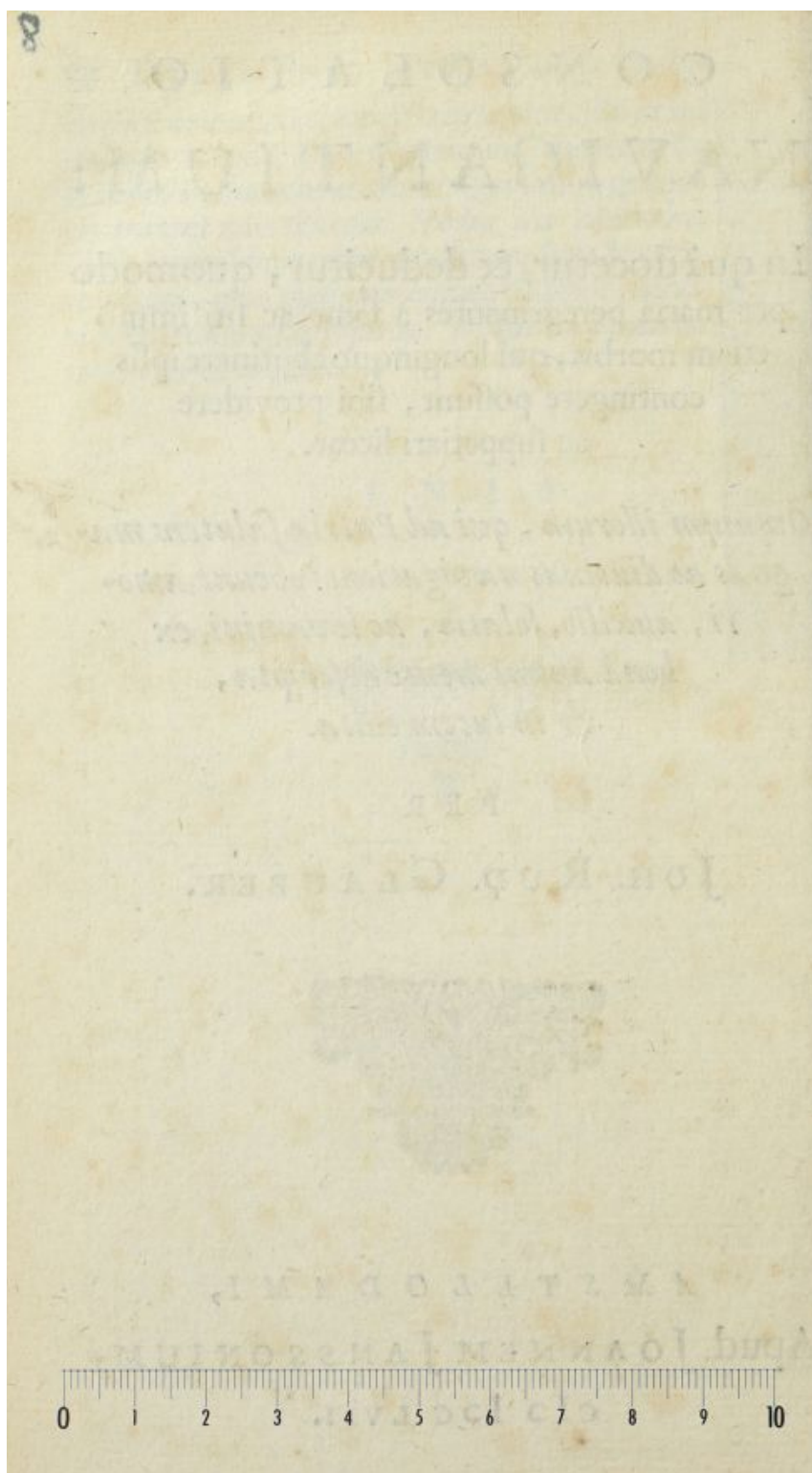
In quâ docetur, & deducitur, quomodo
per maria peregrinantes à fame ac siti immò
etiam morbis, qui longinquo ab itinere ipsis
contingere possunt, sibi providere
ac suppetiari liceat.

*Omnium illorum, qui ad Patriæ salutem ma-
gnas ac diutinas navigationes obeunt, amo-
ri, auxilio, solatio, ac levamini, ex
bonâ animi mente descripta,
& in lucem edita.*

PER
JOH. RUD. GLAUBER.

AMSTELODAMI,
Apud JOANNEM JANSONIUM,
cId Idc LVII.

LECTOR

BENEVOLE.

Servator noster Christus doctrinam nobis præscripsit, ut erga proximum nostrum ita nos geramus, prout volumus ab illo in nos fieri, immò ut hunc eodem amore quo nosmetipsos complectamur: quam & potissimam DEI voluntatem, cui tota Lex ac Prophetæ inhaerent, summoperè nobis commendavit. Quamvis verò pauci mortaliū istud perpendant, & omnes sua tantummodo querant; unus tamen atque alter adhuc reperitur, qui ad animum revocat, & quā potest, nullam non proximo suo inserviendi occasionem arripit. Licet etiam sint, qui alios omni favore prosequuntur, & consilio atque auxilio juvare appetunt, facultate tamen aliquid dandi destituuntur; Siquidem nemo plus erogare valet quàm quod ipsi suppetit. Nonnullos insuper, qui copiam elargiendi & communicandi habent, avaritia & invidia stimulat, ut nemini, quàm sibi ipsis benè velint; quorum genus homi-

P R A E F A T I O.

num nunc in mundo maximam partem invenitur, & hinc Caritas erga proximum penitus evanuit. Cum igitur omnipotentia Jehova, ex singulari gratiâ, modicum Secreta Natura pervestigandi talentum (hunc procul dubio in finem, ut aliis exinde gratificarer) mihi concesserit; minime illud, absit verbo jactantia, desodere volui, sed particulatim de anno ad annum Boni publici causâ, in scriptis complexus sum, & qui meus est erga proximum adfectus, in lucem protraxi. Sed & mihi definitum, si tempus permiserit, plura ejusmodi & meliora literis prodere. Posteaquam verò aliquot, in Orientalem atque Occiduam Indiam, & cætera longè dissita loca, descriptæ navigationes manibus meis obtigerunt, haut absque admiratione hinc percepi, quàm immensa in mari pericula occurrunt, non saltem ob copiam magnorum hostium ac pyratarum, sed & ventorum vehementium adversitates, quibus navigium, unâ cum omnibus creaturis spiritu vitali præditis, funditus submergitur, ut multa alia discrimina silentii velariis involvam. Atque hæc dum altiori mentis indagine contemplor, & ad
obrus-

P R Æ F A T I O.

obruſſam rectæ rationis revoco, nullum mihi gravius aut intolerabilius videtur, quàm fames ac ſitis, ſeu penuria cibi & potus, quam interdum ubi navibus inſauſta & inſeſta ſors accidit, perpeti oportet. Cum enim ab hoſtili manu illæ ſuperantur, jactura quidam bonorum fieri ſolet, hominum vero vita ut plurimum ſalva & integra permanet, qui rerum deperditarum damnum ſacili negotio per mercaturam reparare queunt, & licet morti etiam adjudicentur, dolor tamen ipſorum citò deſinit. Sin autem per caſus infortuitos quiſpiam pane & aqua deſtituitur, ac tantæ ſubjacet neceſſitati, ut vel alterum dilaniare ac comedendo abſumere vellet; tunc infortunium eſt maximum, & mors libentius oppetenda foret, quàm ejusmodi miſeriam & hæc extrema ſuſtinere. Ut ut verò cibariorum defectus tam frequenter non ingruat, ſepius tamen fit, aquam abeſſe, & hinc ſitientes ſummum cruciatum concipere. Quibus ſane, velut in urgentiſſimâ calamitate conſtitutis, miſericordia & compaſſio Chriſtiana exhiberi deberet; ſed quis in longo atque impetuoſo mari opem ferre ſufficit? Cum autem regionum ~~maritima-~~

P R Æ F A T I O.

*rum prosperitas, ubi nullum plerumque vinum, nullæ fruges, mineralia nulla, sicut in superiori Germaniâ & aliis locis proveniunt, in navigationibus saltem consistat; operæ pretium omninò est ut hæc quantum fieri potest promoveatur. Rem igitur mecum pensitavi, & eatenus verum esse deprehendi, quod huic malo, penuriæ scilicet eduliorum ac potionis, in tempore provideri, & aliquam partem apparatus adhiberi queat. Illa nimirum ratibus importanda sunt, quæ majorem fami ac siti mitigandæ efficaciam habent, quàm panis & aqua communis, imò vel morbum nautis vernaculum, nempe scorbutum, qui & navigia sæpius præpedit, tutò depellere atque inhibere valeant. Ita prophylactici vicem, (unà cum usitato com-
meatu) Materia hæc in parte adsumi potest, impendente casu necessitatis; ut, si navis fortean impetu procellarum nimio agitur, vel alias infelicibus fatis impeditur, ac diutius, quam animo propositum fuerat, in itinere detinetur, apprehendi atque usurpari possit. Optandum quidem hæc Materialia nunquam in ullis navibus desiderari: Sed quoniam, veteri verbo, superflua cautela
haud*

P R Æ F A T I O.

haud nocet; melius semper fuerit, in propatulo aliquid habere, quo non utaris, quam illo carere quod usui sit necessarium. Quenam verò hæc, de quibus loquor, Materialia, & quomodo, ubi necessum est, adhibeantur; pro bono utilique facturum videor, si proximo meo officii testandi, & publicæ salutis causâ, communem, minimè dubitans, hanc Inventionem multis navigantium commodis evidenter profuturam.

Ceterum quidnam Libello huic conscribendo ansam dederit, gratosus Lector ex præcedentibus (amorem videlicet erga proximum esse) jam intellexit. Et quod eundem non ad aliquot paucos separatim emissem, sed publicis typis committi curarem, hoc consilio factum est, ut toti hominum generi, præsertim cunctis navigantibus, sicut & infirmis, hæc tam egregia & utilissima inventa auxilium ac solamen suppeditarent. Nec quicquam dubito, quin illa animi mei sinceritas trans mare currentibus, dum in periculo constituti, grande solatium ac relevamen, vel præservativum fuerit, cujus beneficio varios casus & multa discrimina prorsus evadere, aut imposterum ab iis præcavere si-

P R A E F A T I O.

*bi possint. Cum istis enim mediis, quæ heic
 adversus famem ac sitim, sive alios in navi-
 giis grassantes morbos, producam, ita com-
 paratum est, ut quod ipsis adscribo, plena-
 riè ad optatos effectus deducant. Ideoque mul-
 ta hominum millia fructus & commodum,
 quamdiu Mundus stabit, inde percipient, ut
 sic omnes per Oceanum vectores, tum & mor-
 bo quopiam correpti, jure merito lætitiæ
 effundere, ac DEO Omnipotenti pares gra-
 tias agere debeant. Et si fortean uni aut al-
 teri de successu dubium aliquod oboriatur,
 (qui tamen ita claris ac irrefragabilibus
 fundamentis ostenditur) libero cujuslibet ar-
 bitrio reservatur, utrum illud examini sub-
 jicere, ac de veritate certior fieri velit, an-
 tequam calculum & fidem suam adjungit.
 Quod etiam in parvâ quantitate, nec per
 undas duntaxat ac navigationes, sed in ter-
 ris quoque & domi apud sanos & agros ho-
 mines probare licet. Nemo igitur tam teme-
 rariis conatibus obganniat, aut vilipendat
 quod non intelligit, vel sensibus capere po-
 test, sed opus probationi committat, & ra-
 tionem ac qualitatem ejus probè pervideat,
 prius quam contemnit, vel immaturum ju-
 dicium*

P R Æ F A T I O.

dicium emittit, ne sua curiositas aut ex vano instinctu imaginaria sapientia ipsum decipiat, vel ignominia confundat, ubi probatio melius quid ostenderit, quam sibi persuadere poterat.

Quod autem nonnullis in locis sub obscuras voces proferam, nec omnia tam clare posuerim, ut intellectu suo quilibet assequi valeat; nemo admiretur, quin certas hujus rei causas habeo. Nulli enim exinde præjudicium aut injuria obvenit, cum nihilominus talia ejusmodi puncta elucidentur, quæ etiam post me facta tectaque permanebunt. Benevolus ergo Lector, quicquid hæc literis memorieque traditum reperit, velut DEI donum amplexari ac suscipere dignetur. Quod si gratum atque acceptum fore animadvertam, plura, DEO dante, subsequenter. Sed & omnibus illis, qui opus habuerint, Medicamenta prædicta offero, fami, siti, & cunctis morbis marinis proficua, quorum bonam quantitatem fieri ac preparari curabo, sicut quilibet iis uti frui, atque hinc desiderio suo satisfacere possit. Quocirca si unius aut alterius hæc interest, ad illum, cui Medicina hujus preparationem commisi, se con-

A 5 ferre,

P R Æ F A T I O.

ferre, ac, ubi opus sit eandem usurpare non gravabitur. Me ac mea in hisce non quaesierim, proximo meo ex charitate Christianâ gratificari ac inservire contentus. Et licet hæc prothymia insipientibus, insulsis hominibus & ingratis accepta non fuerit, DEO tamen grata habebitur, qui mutuam amoris & benevolentiae participationem nobis demandavit, qui suo etiam tempore per pias & memores animas meis post me relictis Liberis beneficia abhinc derivari ac redundare concedet. De quo nullus ambigo, & in presenti sorte ac Catone meo penitus acquiesco.

CON-

CONSOLATIO NAVIGANTIUM.

Nunc igitur opus ipsum adgrediamur, & Remedia indicabimus, quorum usus in navigiis maximè requiritur, cum nos non tantum à fame ac siti, sed & ingruentibus morbis salvos atque incolumes præstare possit. Nihil autem aliud sunt quam Frumentum & Aqua Concentrata sive in spissiore substantiam redacta; illud fami, hæc siti restinguendæ. Quænam verò utrumque concentrari & in casu necessitatis adhiberi debeat; exactè describam ac docebo. Et primùm quidem

De Concentratione Frumenti.

Hanc quod attinet; in *parte 1. Prosperitatis Germaniæ* accuratiùs ipsam explicui, sic ut reiteratione haud opus fuerit: illis tamen informandis, quibus iste Tractatus non suppetit, nec ejusdem lectio contingit, brevis hæc repetitio necessaria videtur. Ex siligine, avenâ, tritico, hordeo, vel quolibet frumento, polenta conficitur prout in coctione cerevisiæ usitatum, & quicquid optimi succi est, extrahitur, quasi Zythus exinde parari debeat. Postmodum iste liquor in latis ac depressis sartaginibus, vel cupreis ahenis, sensim ac longiusculè ad mellis consistentiam decoquitur.

tur. Paleæ ac furfures pecori nutrimentum præbentur, succus autem ipse per maria commodum avehi, & si lubet, ac mistura lupuli & aquæ accedat, ad cerevisiam præparari potest. Et quia plerumque 8 tonnæ frumenti unam succo impletam, singulæ insuper tonnæ frugibus refertæ unam & dimidiam, imò duas cerevisiæ tonnas constituunt, quælibet etiam tonna liquoris ad minimum 8. 10. 12. aut plures cerevisiæ tonnas, prout hanc pinguem seu tenuem habere volueris, generabit. Leviori itaque negotio ac sumtu vel una tonna succi in navibus adservatur, quàm 10 aut 12 dolia cerevisiæ, quæ faciliè acorem ac totalem corruptionem contrahunt, è contra verò liquor ab aëre præservatus in bonitate suâ persistit; Atque hoc singulare emolumentum est, cum ex succo proba & recens cerevisia confieri queat. Alterum verò lucrum & commodum heic occurrit, si ex hoc Electuario domi suæ ac in Patriâ, per misturam farinæ siliginæ, aquarum loco efficax panis pinsatur, qui navibus majorem longè pastum suppeditat quam communis, ac tantam in se vim continet, ut ægros etiam erigere ac refocillare possit. Quam ob causam majores nostri non frustra farinas frumenti, cribro satis decussas, melle defæcato, lymphæ vicem, temperârunt, & ex iis panes composuerunt, quos placetas vitæ [Läbefuchen] appellarunt, eò quod corpori humano firmamentum validum, & ipsam quasi vitam excitent. Hodiernis temporibus,
ubi

ubi avaritiæ omnia serviunt, hosce panes dulcarios ex communi saltem impuro, & incocto subfusco melle videas, unde etiam non magni fiunt, nec multum succi aut sanguinis dare possunt, quia crassum illud mel sapiunt, & macilentiam ostendunt nimiam. Noster autem panis majori suavitate, nobilitate, atque efficaciâ sese approbat, cum succus frumenti elicitus alimoniam melle præstantiorem suppeditet. Si quis autem processum ulteriorem cum ipso instituere cupiat; Liquor hic frumenti concentratus majorem adhuc utilitatem suggerit, si nempe in spissitudinem redactus, selectis per cribrum agitatis & ex meliori polentâ productis farinis admisceatur, dein panis hinc formatus post pisturam discindatur, ac furno, ad duritiem & siccitatem usque, iterum immittatur, postea cistis aut doliis repositus, & ab aëris inclementiâ præservatus, in navi circumducatur. Tunc enim hic panis, ubi necessitas jubet, aquâ saltem lupuli calidâ perfundi poterit, atque ad excretionem facum sive phlegmatis instigari, & substantiam cerevisiæ acquireret. Quod verò in lympham non transit, nec Zythi naturam adsciscit si in aheno calefiat, & aliqua butyri pars injiciatur, egregiam languenti vectorum marinorum stomacho medelam conciliabit, tam bonam certè aut meliorem, quàm si panes cerevisiâ emollitos comedissent. Ubi insuper potiones amaræ non sunt ad cujusvis gustum ac salivam; nullus lupulus cum cerevisiâ coquatur, fed

sed panis duntaxat aquæ dulci commistus ad evaporationem seponatur, qui sane saporem haud insuavem reddit. Quin & hic bis coctus vel ex farre tosto paratus panis per molendinum tenuiter conteri, ac tum in vasa sive cistas arctè compingi, & in navibus adservari posset. Postea si opus, fervente aquâ eundem temperabis, & in aperto dolio, quod tamen fundum habeat, defæcari sinas; sic farina sursum ascendit, unda verò liquorem dulcem attrahit, & hinc cerevisia præstantissima ac salubris evadit, quæ si ab imo emitatur, tantam depromit limpiditatem, ac si menses aliquot perdurasset. Farris quippe & impuri à puro facta jam est separatio, & ubi subtile amoveatur, spissum quoque ex vase hauriri potest, quod cum butyro decoctum singularem gustui jucunditatem ac sapiditatem confert, imò majorem salubritatem ac digestionem, atque efficaciam meliorem, quàm fabæ, pisa, seu ptisana ventriculo conciliant. Quamobrem nullius rei jactura heic deprehenditur, quin potius ejusmodi panis sive farina bonam potui cerevisiam, atque approbum esui pulmentum subministrat. Et sic in navigio omnibus anni temporibus validam ac sapidissimam recens productam cerevisiam habendi, quin & acidum acetum inde conficiendi, facultas conceditur. Atque hæc de modo famem ac sitim ex frugibus concentratis mitigandi breviter docuisse sufficiat.

Sequitur nunc de cura omnium morborum,
qui

qui inter navigandum, & aliàs, perniciem aut ipsissimam mortem inferunt.

Cum homine autem, si naturam spectes, ita comparatum est, ut nullam mensuram nec mediocritatem in cibo ac potu teneat; imò potius continuis actibus tam diu multumque gulæ suæ ingerit, ut nihil amplius possit. Cui vitio alter alteri, ex consuetudine atque enormi abusu, specie virtutis ac sub imagine benefaciendi, necessitatem quasi & coactionem obtrudit, licet heic ab uno plus quam alio peccetur. Dum itaque genio liberaliùs indulgetur, quàm bonæ digestionis ratio admittit, tunc epar illa, quæ vix dimidiam partem concocta sunt, assumere oportet. Ex quo etiam nil nisi crassiorem & phlegmaticum sanguinem dispertire potest; ut sic progressu temporis interiora corporis viscera densis ac viscidis mucoribus atque humoribus repleantur ac obturentur. Hinc à nullo intrinsecus membro officium suum, uti par est, fieri potest; quin potius multi ac diversi morbi exoriuntur, prout cruditates hoc & illo loco congregatæ carnem artus obtegentem circumdederunt, nervos ac venas obstruxerunt, atque omnia media nutritionis ademerunt. Cum igitur malum eò usque devenit, ac invaluit, toto corpore sentitur, illic tamen loci potissimùm, ubi pernicies & ægritudo sedem fixit. Atque hinc necessariò una pars noxam alterius luit ac compatitur, donec tandem cunctæ vires dispareant, integrum corpus languore succumbat,
nec

nec ullas sibi suppetias adferre possit, ac, nisi humana ars & solertia succurrit, mortem obeat. Quibus de causis Medicinæ inventio prodiit, ut hisce ex nimia crapulâ & ingluviæ nascentibus morbis obviam iretur, perversus hostis, five vitium corporis primigenium amoveretur, pituitosa, & aliis pravorum humorum saburris obsessa, referta, & onerata membra expurgarentur, ac in meliorem pristinum statum recuperarent. Quod sanè multis mediis ac modis variis fieri solet, prout Medicus morbum intelligit aut cognoscit, opem quoque suam præstare novit ac potest. Tunc autem omnis humanorum corporum invaletudo per evacuationes vel sursum vel deorsum & partim per sudores, partim beneficium urinæ, nonnunquam & alio medicamine tollitur ac propulsatur, sicut constitutio morbi requirit & postulat. Quibuscunque verò rationibus hæcce malignitatis recrementa dissipentur atque ejiciantur, dummodo partes intrinsecæ pravitatum immunes evadunt, & amissa sanitas restituitur; tunc bene habet, ac Medicus officio suo satisfecit, grates & mercedem sibi debitam promeritus. Quicunque igitur morborum indolem, ortum & natales intellectu suo exactè assequitur, proba insuper pharmaca possidet, ac pascisci potest; ea statim ad usum transferendi occasiones habebit. Alius autem, cui ægritudo incognita & abscondita nec etiam idoneis atque efficacibus medicamentis nititur, aut ea nullatenus indipisci novit; hic turpi-
ter

ter hallucinatur, experimentis ducitur, ac tamdiu pericula facit, donec malum magis magisque ingravescat, & æger tandem animam exhalet. Quod fat in propatulo est, ac quotidie accidit, nec ullis indiget probationibus; ut hinc quoque multi vitam suam imperito Medico committere non audent, & quos à superfluâ gulæ intemperie contraxerunt morbos jejuniis atque abstinentiâ depellere malint: quod per longas quidem moras, tutâ tamen viâ procedit. Alii contrâ vulgaribus atque invalidis medicaminibus utuntur, & nihilominus sanitatem, licet serò, recipiunt, existimantes, beneficio Medicinæ hoc ipsis contigisse, cum tamen diutinum tempus, quo decubuerunt, ac nihil cibi potusve gustârint, adhibuerunt, unde superflua humorum pravitas pedetentim disparuit, istud effecerit; prout apud ægros illos apparet, quibus nulla interdum medicamenta suppetunt, aut usurpantur, atura tamen ex diuturnitate temporis sese recolligit, vitiosum in corpore habitum, exterminat, ac penitus dispellit. Sed & quò plures humorum malignitates resident, eò longiorem consumptionem atque evacuationem ut natura adhibeat oportet. Quæ tamen si 4 aut 6 hebdomadam spatio heic operatur, tunc Medicus beneficio bonorum alexipharmacorum per 2 sive 3 dies illud efficere poterit. Tanta differentia est inter curationem quam Natura longo tempore peragit, & inter eam quæ per brevius intervallum ab arte expeditur. Cùm autem utraque

B

fiat,

fiat, & necessariò fieri debeat, si ægris sanitatem restituerere cupimus; manuductio nobis abunde superpetit, ac tum naturæ tum artis instinctu satis superque edocemur, quænam omnibus morbis faciliter præveniri, ac prospero successu remedium optatissimum applicari possit, nempe per extractionem pravorum humorum, unde radix ægritudinum pullulat. Verùm ab aliquibus objici possit, quod cunctorum origo morborum non tam à superfluis malis humiditatibus quàm multifariis causis, hic adfectus ab istâ, alter ab alia derivetur, Illis autem responsi loco sufficit, ut sciant; omnia illa corporis pathemata, quæ in superficie cutis existunt, nec ab externis accidentibus, utpote vulneribus vel punctim vel cæsim inflictis, verberibus, jactu, casu, & id genus aliis nata sunt, unde corporis contusio ac mors tandem ipsa sequitur, ex cibi potusve intemperantiâ, quæ noxiis humoribus ansam & fomitem subministravit, atque hinc diversa membra occupavit & infecit, ortum deducere. Una enim pars aliis tamdiu noxam affricat, donec integrum corpus multitudine vitiosorum humorum penitus scateat atque imbutum fuerit. Ubi stomachus per nimiam gulæ incontinentiam cachexiâ laborat, frigidas cruditates ac periculosam perniciem contraxit, quænam epulas rectè digeret, & quidnam boni ad epar transmittet? Epar autem cùm non nisi malum accepit, quid salubritatis procreabit, ac per totum corpus diffundet? Ita videlicet unum membrum
ab

ab alio pati, & culpam communem, ut ita dixerim, luere oportet. Dum arbor aut herba telluri legitimè temperatæ nec admodum paludosæ, seu siccæ nimis, insistit; tunc radix quoque bonitatem aliquam hinc extrahere, & eandem stipiti, stipis ramo, ramus foliis, floribus ac fructibus impertire, quin & multos annos sapidissimum ac valetudini conducibilem fructum producere poterit. Sin autem illa falso perperam disposito collocata sit; caudex etiam quicquid ibi reperit sibi adsociat, idem quoque & non melius ramis attribuit. Quod si stirps etiam palustre magis quàm par est, fundamentum habeat; arbor partum ex se insalubrem proferet, qui ob nimiam quoque aquositatem citius, quam maturescat, decidet, ac ejus vicem fungi & alia ejusmodi à putrefactionibus excrementa atque abortus protuberabunt, planta etiam ipsa diu non perennabit. Si denique arbor fundo nimis arido & sicco inhæreat; radix tantum succi hinc non petet, ut ab eo stipites unà cum ramis ac frondibus, nedum fructibus, sufficiens nutrimentum indipiscatur, sed sensim à summo fastigio ad imos usque scapos ipsum arescere oporteat. Pari ratione cum hominibus eorumque morbis comparatum, qui prout tractantur ita frugem ac segetem edunt. Cum igitur probarim hætenus, quorumvis morborum semina ex redundanti vel humiditate, vel siccitate suboriri; facili negotio adversus hosce remedia prophylactica adaptari, & si fortean

error aut mora heic committatur, therapeutica
ejus dispendium refarcire ac noxiam abolere
queunt. Hæc tamen ejus indolis ac proprietatis
esse requiritur, ut superfluos & perniciosos hu-
mores ex cunctis universi corporis visceribus &
membris internis principalibus in ventriculum
attrahant, novam concoctionem sive digestionem
concilient, purum ab impuro secernant, & illud
hepatis adjungant, hoc per alvum ejiciant. Atque
ita corpus non saltem ab onerosis pravis humori-
bus liberatur, Sed etiam unà vires suas recuperat,
& ab omnibus infirmitatibus præservatur & cu-
ratur. Quod tamen medicandi genus hodierno,
proh dolor! tempore paucis cognitum; siquidem
herbæ vulgares hoc minime perficiunt, sed ali-
quid melius adesse oportet, quàm Philosophia
colûs & anicularum præscribit. Aliàs in simplici-
bus quibusdam magna latet efficacia, prout in
Helleboro seu Helleborastro perspicuum, cujus
beneficio veteres vitam suam prolongârunt, quo-
tidiè certam dosin ejus usurpantes. Prætereà Ta-
bacum, ubi ad maturitatem pervenit, admiran-
da efficit, rite præparatum atque adhibitum,
prout nuda tantum & crudior Nicotiana, quæ
fistulis ori attrahitur, ac instar fumi hauritur,
documento est, cujus etiam usus non saltem toti
corpori refrigerium, vigorem, ac firmamentum,
sed & aliquam partem fami ac siti relevandæ ju-
vamen concedit: id quod communis experientia
quotidiè testatur. Quibus verò de causis ista vis
ac vir-

ac virtus contingat, Pæto-fugæ nesciunt nec adeò curant, sed in eo acquiescunt, si voluptatem aut utilitatem inde percipiant. Præstat igitur tot ac tanta Tabacum aut alia planta vulgaris, licet adhuc rudis & nondum præparationi obnoxia; quid non Extractum legitimè compositum, seu Essentia Concentrata omnium Vegetabilium faceret? Quæ tamen hunc debet habere genium, ut non omnem duntaxat malignarum humiditatum congeriem è corpore dispellat, sed & interiores hujus partes bene firmet, & à cunctis quæ morbo generando accidere possunt, præservet ac tueatur.

Talis ejusmodi Medicina est illa, quam omnibus iis, qui per maria diutius oberrant, ac, præter Scorbutum, multas ægritudines alias sustinent, oblatum venio, quâ non modò ab earum incurfu efficaciter sese protegant, & ubi hæ jam locum occuparunt, ipsarum progressum inhibeant, immò etiam præsentem cibi ac potionum penuriâ, infirmum corpus solidare valeant. Queinam vero & quibus ex speciebus, seu, ut vocant, Ingredientibus hoc Euporistum conficiatur ac pareatur, cuivis manifestare non est necessum. Magnum hoc DEI donum, quod meritò honorari, nec coram indignis prostitui debet.

Satis sit hac vice, quod tantum Medicamen parvo ære impetrari queat; ego illud mecum in sepulchro recondi non permittam, sed relinquam aliis, quod etiam custodient, & honorificè asser-

B 3

vabunt,

vabunt, ac tolerabili pretio valetudinis suæ cupidis erogabunt.

Hoc in formâ Electuarii dabitur, de quo præservativè singulis diebus, vel secundo, tertio, aut quarto die, prout necessitas exigit, ad quantitatem dimidii, vel etiam unius pisi, stomachus vacuus adhibeat, succedente bihorii jejunio, si occasio datur, sin minus, nihil refert, pastum statim subsequi, licet horarum aliquot abstinentia magis expediat. Ubi verò morbus hominem jam invasit, siue sit febris, scorbutus, Cephalalgia, Catharri, & quicquid aliàs in navibus noxium pervagatur, confestim Patiens in magnitudine unius pisi alexeterium illud linguæ admoveat ac deglutiat (nullus quippe gustus insuavis aderit,) &, quâ potest, sudorem emittat; si non, mediæ ad minimum diei spatio moderatam diætâ teneat, ac tempore æstatis intensum calorem, hyeme autem frigorum violentiam evitet. Secundo die iterum ad unius siue duplicis pisi pondus sibi applicet, & ita dosin, prout status morbi jubet, vel augeat, vel diminuat. His decenter observatis omnes ægritudines cessare ac Hygiæ locum dare oportet. Si quis Medicinæ hujus semunciam saltem secum adservet, in diutino navigio (si vel ultra annum duret.) Panaceam corpori à morbis omnibus tam præservando quàm curando felicissimam possidebit. Tantæ potentia hæc est, & adprimè proficua vectoribus marinis, quibus & ego eandem hoc nomine maximopere commendo,

mendo, nec iis solum, sed & omnibus ubique terrarum habitatoribus, quæis non minorem successum promittit atque exhibet. Si Medicina (præter illam Universalem) cunctis morbis accommoda invenitur, hæc profectò est, & omne illud præstat, vel etiam majus, quod in 2 *parte pharmacop. meæ spagyricæ* Catholico meo adscripsi. Sed illud pulvis est, hoc autem, de quo nunc differimus, Electuarium ex quibusdam bonis Ingredientibus & saccharo præparatum. Reitero dictionem meam, ac palam pronuncio, nullam corporis affectionem tum ab extra, tum intra reperiri, cujus medelæ hoc pharmacum singulari cum admiratione haud sufficiat. Non enim Febri tantum scorbuto, & Morbo Gallico resistit, sed ipsi Lepræ ac Podagræ, modò hæc, non fixas nimis radices egerit, immò quamvis etiam profundè inveterata sit, & hanc per Medicinam plenariè fugari nequeat, relevationem tamen ut minimum sortitur, ac tolerabilior evadit, accessiones quoque impedit, ne malum invalescat. Totam certè naturam ruinofam ac labefactatam esse oportet, si Medicamentum hoc non juvaret. Quod heic scripsi res est, & ipsius experientiæ magisterio comprobare possum. Cuivis libertas suppetit, verbis meis ac medicamenti fidem adungere, vel derogare. Amor Christianus, ut Proximo inserviam, me impellit: si in bonæ mentis argumentum rapitur, bene est; si minus, quod mearum erat partium feci, & onus conscientiæ leva-

vi. Nec hujus Panaceæ laudibus insistam ulterius, fat eam deprædicavi apud illos, qui credunt, aut intellectu capere queunt. Facile autem conjecturâ assequi possum, fore mox aliquos ex invidis Momis aut Zoïlis, qui linguæ suæ venenum evoment, ac deblaterabunt nullum ita nobile Catholicon in naturâ rerum reperiri. Tam malevoli sycophantæ quia nihil sciunt, neminem alicujus boni possessorem esse velint, & se solos in bicipiti Parnasso sapere, aut Jovi matulam porrigere Cum verba prodigunt, aut potius aliis obstrepunt, quis vetet? Etiam anseres hoc possunt, sed nesciunt, quid ganniant. Rem ex veritate dijudicari ac ex opere magistrum non aliunde laudari oportet. Quod effatum nobis nunc sufficiat.

Atque ita Medicamen illud, quo morborum omnium in mari ac navigiis grassantium curatio & præservatio institui, fame etiam urgente corpus firmari potest, toti Mundo ante oculos proponitur. Faciant igitur homines illius sese participes five non; ego peregi quod erat mei muneris. Quoniam verò contra hosce jam dictos adfectus auxilia in promptu sunt; aliud adhuc restat Remedium, cujus ope, si unda deficit, sitis restingui, ac infirmum corpus refici & relevari queat. Atque hoc fit per Aquam Concentratam, quæ tantæ virtutis est sitibundo palatui refrigerium dare, ut similem in toto terrarum orbe non habeat. Cum igitur sæpius longinquis navigationibus lymphæ desit, vel putredinem aut fœtorem

con-

contrahat; operæ pretium est heic declarare atque ostendere, queinam, si jactura ejus præstò est, tempore necessitatis, siti tolerandæ consuli possit. Tum & quomodo aqua communis nunquam fordescat seu corrumpatur, unica insuper tonna ad fugandam sitim tantum efficiat, quantum alias 2 vel 3 tonnæ aquarum communium. Quæ sanè vox non tam mea est quam ipsius exploratæ veritatis, & heic manifestis testimoniis abs me comprobabitur. Fit autem illud, ut dixi, per Aquam duntaxat Concentratam sive Coagulatam. Hæc verò quænam sit, primùm indicabo, dein quibus modis præparari atque usurpari debeat: Cui proposito D E U S benedictionem suam largiatur. Amen.

Genuinam lymphæ concentratæ proprietatem explicare non videatur multis esse necessarium, quia per mare peregrinantes ejusmodi discursuum expertes sunt, nec anxiam curam gerunt, ideoque talia potius ad Philosophos & naturæ contemplatores pertinere, ut eorum cognitionem sibi familiarem reddant. Verùm Libellus hic non modò per Oceanum commigrantibus, sed & sapientibus ac multâ rerum experienciâ præditis, sint dubio in manus an oculos, occurret, ideoque oleum & operam fortassis non perdiderim, si Aquæ illius indolem exactius describam.

Omnibus illis, qui vel à primo limine Naturæ adyta salutarunt, sat perspicuum est, quod in primâ creatione Mundi Omnipotens D E U S ex informi Chao Elementa discreverit, & unum ab

B 5

alio

alio separârit, Terram in fundo sive fundamento Centri, collocârit, & huic Aquam, Aquæ Aërem, Aëri Ignem superposuerit, ita ut quodlibet certum suum receptaculum ac sedem teneat, unde, citra D E I voluntatem, non abscedit. Deprehendimus tamen, alterum alterius semper esse particeps, ac nullum absque alio reperiri, quamvis unum prædominetur, ac visibile sit, cetera verò in visibili abscondita existant, sed per artificis peritiam visibiliter ex eo deduci possint. Sic ex terrâ Aërem, Aquam, & Ignem; ex visibili Aquâ naturalem Terram, Aërem, & Ignem, ex Aëre itidem Terram, Aquam, & Ignem; & ex Igne Aërem, Aquam, ac Terram elicimus. Hinc Elementa continuò ab unâ specie in aliam circulantur, quod quidem non observamus aut sentimus, ac nullum Elementum Elemento carere valet, sed nutrimentum ac vitam suam ab alio trahit atque indipiscitur. Ignis urere non potest absque Aëre, Ignis operatur in Aquam, & ex hac Aërem conficit; Aqua requiescit in Terrâ, & eandem humectat, Ignis imprægnat Aërem; Aër semen Terræ insinuat; Terra fovet atque alit seminium usque ad perfectionem, & edit in lucem postea quod concepit, ac ventre suo portavit. Hæc obiter nec sine causis, memorasse oportuit. Sed ut ad Aquam concentratam revertamur, & naturam ejus exponamus; sciendum fuerit, Aquam esse principium aliorum omnium Elementorum. Quod liquido patet, ac quotidie adhuc videtur & sentitur,

titur, præsertim in fodinis metallorum subterraneis, quarum intima velut viscera penetrantur. Heic aquam non adesse modò, sed & in varias corporum mineralium formas citò transmutari cernimus: id quod extra omnem dubitationis aleam versatur. Immò prout aqua limpidior, & majorem in se claritatem complectitur, eò lucidiores lapides, ac puriora Mineralia generat: de quibus plura in *Tractatu* meo, ubi *Generatio Mineralium* describitur, legi possunt, quæ jam hujus non sunt instituti. Quod etiam filices adhuc & arenæ in terris, fluviis, ac maribus, ex aquâ augmentum & incrementum capiant, satis constat. Nam omne fabulum primitus aqua duntaxat fuit, & in duriores arenam sive lapidem sub aqua evasit, in quam rursus etiam commutari potest. Talis verò heic non usurpatur siti amovendæ, quia nimis jam induruit, ac difficulter primam, videlicet aquæ, materiam recipere poterit, nisi fortean beneficio alterius subjecti, quod inter arenam, filices & Cryсталlos ac aquam commune Medium existat, sal videlicet, quod utriusque, tam aquæ quam lapidis vocabulo gaudet, in utrumque etiam facilè commutari potest; prout in sequentibus audietur. Hæc autem Aqua Concentrata, quam siti depellendæ, ac reficiendo corpori heic proponam, non est filex, crystallum, aut alius lapis durior, quæ à multis potu desiderato carentibus in os adsumuntur, sed quoniam ejusmodi undarum genus nimis coagulatum est,

nec

nec efficaciam ullam tribuere potest, frustrà usurpantur. Istud autem quod heic innuo, sal est quod sive ab aquis montanis, sive marinis præparetur & concentratur, perinde fuerit, ac eandem habet bonitatem. Ex ipso postea per artem tam præstans Aqua conficitur, quæ pro omnibus in Mundo remediis sitim compescere, ac languidum corpus refocillare valet. Jam objiciat aliquis rerum ignarus, queinam sal restinguendæ siti facit, cum tamen comestum eandem concitet atque adaugeat? Heic respondeo: quod sal commune, prout à salinis extractum coquitur, bibendi appetitionem nullatenus inhibere queat, sed potius instiget, nisi prius à pravitate suâ corrigatur, ac depuratur. Omne etenim sal naturam & proprietatem suam exuisse videtur, quod nihil adhuc terrenæ fecis in se continet, quæ tamen ipsi per solutionem, filtrationem & coagulationem adimitur; unde etiam amarum, adstringens, ac durum existit. Hac autem acerbitate & terrestreitate semotâ, sal duriusculum non remanet amplius, ast in mollem ac fluidam lympham redigitur, non verò dulcem, sed suaviter acidam, & ratione gustus pomô vinaceô similem. Atque hæc purificatio ut per ignis potestatem fiat necessum est, dum nempe sal fortibus flammis per vasa terrea distillando sublimatur. Et tunc pars nobilissima ac purissima saltem adscendit, terrestris autem & crassior in fundo remanet, ac nullum plane usum suppeditat; cùm illa defæcator magnarum sit virium ac virtutum

tutum non modò contra fitim, sed etiam ad multas res alias valde necessarias, uti postea demonstrabitur. Quod aliàs in impuro sale vulgari haud vulgaris efficacia lateat, nemo diffitetur; quippe hoc singulis diebus cognosci potest atque observari. Quocirca Philosophus æterni nominis Plato scripsit, quod in sale aliquid divinum resideat, & ex mente aliorum sapientiæ Antistitum, D E U S in Igne ac sale clarissimam Numinis sui faciem revelavit. Sed & veteres sopheri admiranda prorsus cum hoc effecerunt, Medicinam Universalem etiam hinc præparare docti: & artem illam istud patrandi Halchimiam sive fusionem salis denominarunt. Quod tamen iudicii mei non facio, cum hæc tam ardua secreta laborare nunquam ausus fuërim, minori Catone contentus. Hoc autem me non fugit, nec semel sed aliquoties feci, quòd nempe per certum modum aliquem aurum corporale præcipitârim, licet sine lucro, & ut possibilitatem duntaxat experirer, in sale vero communi aurum corporale subsidet, quod sine dictis præcipitationibus spirituale manet, ac demum per hæc substantiam corporalem adsciscit; id quod nulli non, qui humanam tantummodò speciem præ se fert, summopere mirum videri debeat. In Igne ac sale maximum profectò totius Mundi mysterium consistit, ac hisce duobus post D E U M nihil comparari potest. Flamma enim è tenebris lucem excitat, quod alias nemo quàm D E U S fecerit, apta quoque est, mortuis vitam reddere,

non

non aliter sicut calidus sol aut furnus, vi frigorum enectis vermibus, ranis, serpentibus, muscis, atque aliis insectis illam restituit, cum vel sub dio vel in hypocausto ante focum exponuntur. De quo in *Pharm. mex Spagyricæ parte 2.* uti & in *Miraculo Mundi* atque hujus *Explicatione* fusius memoravi, sicut operæ jam non sit, ea multis heic repetere. Mille ac amplius mille homines Igne utuntur & tamen ipsos latet quid habeant aut usurpent. Sic & cum sale accidit: Omnes hoc ex merâ consuetudine adhibent, sed interim non observant, quid degustent. Rem magni momenti salem esse dicunt, cujus jactura difficulter ferri queat, ab eo robur dari, ac putredinem tam vivis quam mortuis arceri. Et ita omnino est: si homines nullo sale, vel ad minimum illis plantis ac fructibus, quibus istud inhæret, non fruerentur; vivi putredinem acquirerent. Quæ itidem pecori accideret, nisi esca esset à gramine, quod sal etiam suum in se continet, ac illi quidem pascendo sufficit, si tamen melius aliquid unà præbetur, valdè prodest & conducit. Si enim bestiis cornutis, uti etiam suibus, falsedo aliqua in cibo & potu nonnunquam exhibeatur, vigorem ac pinguedinem multam adipiscuntur. Cum igitur sal crassum & rude cui plurimæ adhuc fæces atque impuritates subsunt, hæc præstet, cum creaturas in vivis constitutas, immò carnes animantium ac piscium matetorum exsanguis, omnes quoque herbas, omne gramen à putredine præservet, ac diu conser-

vet;

vet; quid non sal ejusmodi faciat, quod artis sub-
 fidio, majorem puritatem ac subtilitatem, quam
 à naturâ habet, accepit? ita nimirum Ignis po-
 testatem, sal corrigendi, purificandi, convertendi
 & in meliorem ac teneriorem substantiam trans-
 mutandi continet. Communia enim salia, qui-
 bus quotidie utimur, cunctis quidem eduliis sa-
 porem conciliant, & à putrefactione tutantur;
 nihilominus tamen & siccitatem incitant, ad-
 stringunt, naturale alvi beneficium præpediunt,
 & ad sitim instigant. Sal verò rectificatum ac
 depuratum grato etiam ac suavi gustu epulas af-
 ficit, putredinem quoque inhibet, sed majori,
 quàm aliud, virtute, nec alvum adstrictam facit,
 at in solutione retinet, urinam pellit, nec siti
 causam subministrat, quin potius tùm apud sanos
 tùm ægros removet. Tam ingens discrimen apud
 commune, ac depuratum & correctum sal inter-
 cedit; de quo rustici parùm intelligunt. Natura &
 proprietas salis vulgaris cuilibet sat est cognita,
 quatenus nempe, culinam concernit; rectifica-
 tum verò pauci norunt. Et spiritus quidem salis
 apud pharmacopæos in usu habetur, quem ve-
 nalitarii quoque vendunt; quoniam verò ple-
 rumque non est ritè præparatus, parvum effectum
 ostentat, ideoque haud frequenter usurpatur. Si
 autem, uti par est, conficeretur & rectificationi
 (quod tamen cheu rarò fieri amat) subjiceretur;
 non saltem gustum in usu suaviorem, sed & me-
 liorem operationem exhiberet. Adeo multa suis
 gau-

gaudent nominibus, quæ tamen rei non conveniunt, & idcirco præstare non possunt, quod ab ipsis desideratur. Veteres spiritui salis eximiam in Medicinâ bonitatem adscripserunt, prout etiam ipsa rei veritas attestatur, si nimirum ille post distillationem adhuc semel rectificetur ac dephlegmetur. Sin autem ita crudum, sicut primâ vice adscendit, adhibeamus, plus fortean noxæ quàm salubritatis ab eo percipiemus; siquidem multum terrestreitatis simul attollitur, quæ per rectificationem, velut insipidum amarum seu adstringens sal, in fundo vasis subsistit. Atque hoc licet nonnulli probè animadvertant; labori tamen parcant reiterandæ distillationis, immò etiam ab hoc abhorrent, quod spiritus in rectificatione magnam sui ponderis partem amittat, cùm videlicet inutilis feces hinc separantur. Multis abhinc annis, quomodo spiritus salis in copiâ parandus, edocui; cujus etiam descriptio *parte 1 & 2 Furnorum* exactè proponitur: pauci tamen hætenus exstiterunt, qui laborem illum susceperint, cum tamen plurimum boni non saltem in re medica, sed & culinariâ hinc redundet; prout in *parte 1 Furnorum* legitur. Utilitatem quoque suam in Metallicis demonstrat, id quod *1 parte Operis mei Mineralis*, ubi facultas aurum è lapidibus cum eo extrahendi docetur, fusius apparebit. Licet iste spiritus ad eundem laborem alio modo præparetur, quam ut in navigiis, uti & per terram in morbis, ac fiti pellendæ, necessarius fuerit. Quamobrem pro
bono

bono facturus mihi videor, si primò modum conficiendi, dein quoque usum literis designem.

Modum igitur quod attinet, sal per Ignem atque artem anatomizandi, ac in purum & suavem spiritum transmutandi; variorum est generum. Hic enim istum, alter alium usurpat, prout & ipse diversos descripsi, ac in 1 & 2 parte *Furnorum* meorum edocui. Heïc autem rursus novum apponam, qui huic, de quo Libellus iste tractabit usui commodissimus atque optimus, & hâc ratione perficitur. Construe tibi ex terrâ bonâ (vitrum melius) validas Retortas, exsicca & sequenti Salis ac terræ mixturâ ipsas impleto, dein, ut artis est, spiritum suaviter acidum hinc distilla, reiterando tamen ut rite rectificetur; & sic ad usum erit paratus. Sal ita conficiatur, & ad distillationem coaptetur: Reple communi coquinario vel marino sale ollam terream, operculo itidem terrestri obtege, ac sensim flammam ex carbonibus circumpone, & paulatim adaugendo propius admove, donec sal omni ex parte candescat: hoc facto ignem statim à vase vel vas ab igne removeas, & refrigerari sinas. Ubi fortean sordida pinguedo, seu alia combustibilis impuritas sali adhæsit, ea excandefaciendo absumta est, & evanuit. Salem solve in aquâ communi, filtra vel cola per purum compactumque linteum ut fæces seorsim remaneant, quicquid autem transfusione effluxit in ollâ terrestri vitreatâ evaporari permittas, tam diu multumque, donec cuticula enascatur; & ita

C

fat

fat aquæ exhalavit, ac ulterius sequenti processu res peragitur.

Ex luto arenis vacuo globulos efforma, tantæ circiter magnitudinis sicut juglandes, aut ova parva columbarum, fac illos deficcari, ac in vase aliquo candefieri, & tunc pinguis spiritus Terræ comburetur. Dein forti aquâ salis eosdem imbibe, ut aliquot horas ibi permaneant, & tantum salis in se, quantum possunt, attrahent, postea eximes ac ficcabis. Cum hoc Retortæ complentur, & per gradus certos Ignis subjicitur, ac tandem fortissimis flammis tamdiu agitur, donec nihil fumi amplius emineat; & tunc spiritus omnis, quæ poterat, sublimatus fuit. Recipiens sit vitreus, capax etiam, cui aliquantulum aquæ infundito, spiritus causa, ut illam attrahere queat. Et quando hic finitâ distillatione exceptus, per se in breviori luto obductâ cucurbitâ per alembicum ex arenâ rectificetur; tunc primum aqua affusa sive phlegma (quod in aliâ distillatione iterum spiritui offundere poteris) dein purus ac dulcis spiritus in perspicuâ limpiditate transibit, in fundo autem sal insuave remanebit, quod abjiciatur; cum è contra spiritus ad usum, sicut mox ostendetur, conservari debeat. Si verò spiritum adhuc puriorem atque efficaciorē desideramus, reiterando super calcinatis seu in pulveres redactis silicibus rectificari poterit, tunc isti rursus crassitudinem in imo vasis detinent, ac ille nitidior evadit, (silex enim prius aqua & sal fuit) atque hinc am-
bo

bo tam arctam inter se communionem continent. Hoc quippe apud vitriarios cernitur, quod sabulum aut filex in fluxum seu claritatem redigitur, si præstans vitrum exinde fieri debeat. Nam sal in igne solvit arenas, filices, Cryсталlos, ac unà vitri essentiam recipit, immò & hæ ipsæ species ac materiæ beneficio salis Alkali in vitrum diaphanum resolvuntur, quod itidem aquæ communi impositum, salis instar diffluit, de quo in 3 *parte Furnorum* meorum ubertim disserui. Cum prædictum super filicibus pulverifatis rectificatum spiritum salis denuò distillamus; ex amore innato, quem erga filices gerit, partem aliquam sursum abducit secum, & in usu omnium morborum longè fit præstantior, in hydrope præsertim, calculo, ac podagrâ Medicamen excellentissimum. Silices fundo relictæ aquam pariter exhibent, formosissimas Cryсталlos dissolvunt, & aciditatem sicut spiritus salis præ se ferunt, nihil quoque aliud sunt quam hujus pars apud ipsos coagulata, & in omnibus, prout spiritus hic sublimatus, administrari possunt. Neminem mirari subeat, quod huic cum teneris filicibus rectificato plus, quam alieno spiritui salis communi, adscribam. Pauci sciunt, quænam vires in filice seu sabulo lateant. Anseres hoc norunt; quod tamen cognitio hominum non admittat, licet ipsis inculcetur & digito quasi monstretur. Si Anseres ignorent, pabulum suum ab arenis in ventriculo melius concoqui posse ac digeri; humo non tollerent. Si quoque aniculas,

anserum nutrices & curatrices, fugeret, fabulum alitibus suis conducere; nunquam hoc in aquâ ipsis apponerent. Omnes aves & multa ex quadrupedibus animalia eo ipso utuntur fruuntur. Bona hominum pars filices & Cryſtallos pulveriſatas adhibet, ſtomacho imbecilli ſaltem roborando: galli & gallinæ arenulas ac minutiores filices devorant, ut ſcilicet putamina ovis ſuis inde conſtituant; dum alias ova ſine teſtis pariant, niſi arenæ compotes fieri queant. Quamobrem clarè pronuncio, hunc ſuper filicibus abſtractum ſalis ſpiritum in multis morbis meliorem ſæpius eſſe ſpiritu communi, & præſertim Cryſtallos ſeu ſpiritum ſalis coagulatum, de quo ſupra mentionem injecimus. Atque hæc de paratu ſpiritus ſalini diſſiſſe ſufficiat. Nunc etiam docebimus, quomodo in navigiis, vel per terras in compreſſione fitis, & cura morborum adhiberi debeat. Cui bono alias ſpiritus ſalis ulterius quam ad Medicinam uſurpandus, jam abs me recensitum fuit, & heic mea ſaltem intentio fert, ſignificare, quomodo iſ navigationibus magnum emolumentum & commodum importare poſſit. Quod etiam ſcriptioni hujus Tractatus cauſam atque occaſionem præbuit.

De

*De usu Spiritus Salis , in navibus ,
contra Sitim & Scorbutum.*

Primò hic spiritus utiliter corpori applicatur, quando parva ejusdem quantitas aquæ doliis, unde nautæ ac milites bibunt, immittitur, ut ita huic grata, velut vini, aciditas, siti citius restinguendæ, concilietur, & correctionem addat, ne nimis bibita scorbutum generare possit, ne ipsa spiritus beneficio custodita, diutinis itineribus, fordescat, ne denique nigredinem, situm, putredinem, ac vermes, prout alias fieri solet, adsciscat. Aqua enim spiritum salis continens corrumpi nequit, quæ & aliis rebus tam vivis quam mortuis putrefactionem non permittit. Et quoniam Aqua cum spiritus salis acida sitim extinguit, magis quam alia; ex re omnino est, ne tantum aquarum ex loco domicilii ad itinera sumatur, sicut aliàs usitatum: & ubi fortean copia tam ingens avehi debeat, credendum sane foret, eò minorem aut plane nullam in viâ jacturam undarum esse metuendam. Cum porrò spiritus salis cunctæ putredini resistat; nullum scorbutum radices agere concedit, vigore insigni hominem reficit atque exhilarat, robur ventriculo & omnibus corporum membris largitur, phlegma & pituitam in renibus ac vesicâ consumit & relegat, urinam & calculum propellit, alvum solutam servat, concoctionem, an digestionem, promovet, nullam ægritudinem

invalescere finit à corruptione sanguinis exortam, cui aliàs per mare ambulantes subjiciuntur. Præterea vires suas salubriter exserit, si parum vino & cerevisiæ in navibus præsentì admisceatur, quem itidem potum facit, ut eò diutius in bonitate ac sincérité suâ persistat, sitim melius compescat, atque ita longius sese extendat. Quin & carnes bubulæ, ovinæ, ac vitulinæ per multum tempus illo adservari possunt; si nempe ollis lapideis impositæ cum aliquo sale quod in spiritu salis dissolutum, condiantur. Has tamen sine multis ossibus & à cruribus abscissas esse oportet. Exigua insuper spiritus copia, si aquæ pissibus coquendis adornatæ jungatur, duriusculos, hosce ac multum sapos efficit, immò sapidiores, quàm cum aceto persperguntur. Sic & uvæ passæ in aquâ per spiritum salis imbutæ, emolliri possunt, & hinc turgescant, & vigorem tum etiam suavitatem recuperabunt, ac si recens vitibus decerptæ fuissent, maria quoque frequentantibus optatissimum levamen suppeditabunt.

Ut summatim quod res est eloquar, hicce spiritus non modò apud aquam, vinum aut cerevisiam, sed omnes epulas in navibus commodum usurpari potest; cibo ac potui jucundissimum gustum parit, & correctionem applicat, ut salubriores, quam sine ipso, evadant. Verùm & absque eduliis ac potionibus usum habet valde proficuum, si nempe, calidâ cæli atque aëris temperie, vel unica gutta, seu coagulati tantula pars, quantillum cannabinabis

nabis granum constituit, saccharo commista, linguæ admoveatur. Tunc enim ori refrigerando, & siti levandæ, remedium accedet, ne opus sit malam aquam & cerevisiam, quæ corpus magis violatur quam corroboratur, tam sæpè multumque ingerere. Nec minima hæc ipsius virtus est, si fortean aquæ, ex diutinis itineribus, penuria & defectus supervenit, quod tunc aliquanto plus de spiritu salis in eam effundi queat, gratæ aciditati comparandæ. Sic enim longiori tempore ac partâ mensurâ, sitim melius, quàm alias majori, restinguere posset. Immo etiam licet navis funditus periret, ac refugium ad cymbas seu rates, uti sæpiùs accidit quærendum foret, si saltem in parvulo vitro semuncia, spiritûs salis, aut coagulati vel dimidia ejusdem ponderis pars, in chartulâ, habeatur, urgente potionis inopiâ, navigantes diu vitam ac sanitatem protrahere poterunt donec DEUS media in terras appellendi concedat, nec statim opus sit propriam Urinam, sive undas marinas, quibus noxa & perniciës inest, bibere. Has & similes virtutes spiritus salis in navibus ostentat, quæ brevitatis causâ non omnes enarrantur. Ceterùm & meditatus sum, quænam aqua ipsa Oceani per præcipationem dulcis ac potabilis fieret, hic ut nullæ uspiam undæ in ipso defectu desiderari queant. Et eatenus quidem scopum meum attigi, quod bonam salis partem ex aquâ præcipitârim, quæ & longè dulcior evasit, in tantum verò eandem reducere non potui, ut omne

sal abhinc extraxerim, sed semper falsedo aliqua remanfit. Quamvis in casu necessitatis hæc aqua adhuc usurpari posset ad coquendum pisa & fabas in navigiis, vel ut super frumento concentrato affusa despumet. Sic enim per fermentationem plus adhuc salis admitteret, & instante necessitate citra damnum adhiberi posset, cum Liqueur frumenti dulcis fit, nec alvum adstringat, immo tantum bonitatis conferret, quantum unda marina per præcipitationem salis aliquatenus edulcorata, detrimenti adducere queat. Sagacius autem, per DEI gratiam aliquid odoror, & proba lego vestigia, spero etiam me cum DEO ac die impetraturum: si inveniam, libens communicabo. Quod autem nunc temporis penes me est in proximi mei commodum patefaciam, ac bonum principium (DEUS quod restat benignè largiatur) ostendam, quomodo Aqua Oceani penitus potabilis reddatur; id quod omnino optandum fuerit. Sequitur ergo hic modus prout mihi jam suppetit, ex aquâ falsâ dulcem facere. Genus aliquod Mineralium reperitur, quod Mariæ Glaciem appellant. Non est vitrum Moscoviticum, prout fortean aliqui opinantur, sed alia species. Cum in ignibus excandescit, & sic in aquam marinam projicitur, statim ad tenerum & candidissimum pulverem redigitur. Quo facto vas aquæ marinæ plenum, in quo Glacies Mariæ extincta fuit, confestim hinc & inde agitetur ac commoveatur; tunc pulvis partem salis ex aquâ ad se attrahit,

trahit, & in fundo vasis subsidet, aqua verò clara ibi consistit, quæ effundatur. Si animus igitur ferat, eundem laborem secundâ vel tertiâ vice repetere; aqua quidem fit dulcior, per hanc tamen præcipitationem planè potabilis non evadit. Ceterum sal five solutio saturni multum salem ex aquâ marinâ demittit, nec tamen eò perduci potest, ut potabilis reddatur. Modus optimus, quem nunc scio, hic ipse est, sed magno aliquatenus pretio constat: ubi tamen necessitas adigit, aqua dulcis ad bibendum commoda majorem gratiam & opem, quàm obligatio mille aureorum Hungaricorum suppeditat. Hinc artem istam summo in honore haberi par fuerit quamvis aliquos sumtus requirat. Et ita omninò est; antequam siti pressus mortem obeat, omnia quæ possidet pro uno aquæ haustu, dummodo hunc in casu necessitatis nancisci queat, libens erogabit, vitæ suæ conservandæ. Quamobrem nonnihil duntaxat hujus præcipitationis, ad præservandum, navibus committi posset, ut in summo rerum discrimine administretur. Si necessitas non postulat; Remedium illud domum reportatur, & usque ad aliam navigationem custoditur, cum neutiquam dispareat, sed post centum annos perinde bonum sit, ac primo die, cùm ejus cæpta præparatio. Quidnam igitur hoc sit, non est opus nimis divulgare, sed qui desiderio ejus tenetur, ad me visat, & impetrabit. Informandis autem rei Chymicæ peritis hæc dicta velim, quod ejusmodi salis ex aquâ præ-

precipitatio per singularem arenam necessariò perficiatur, quæ non modò sal, sed & omne phlegma, sordes, ac impuritates deorsum pellit, sicut aqua, etiamsi fimeto palustri qua immunditiam ac foetorem similis, intra paucas horulas, beneficio hujus Præcipitationis, summam claritatem, instar limpidissimæ aquæ fontanæ, adipisci possit; quoniam & unà malus odor ac gustus præcipitantur. Idem ex omnibus aquis, quomodocunque paludosis, nec ex hisce solùm, sed & cunctis potulentis, utpote vino ac cerevisiâ, patrari potest, etiamsi vinum rubicundum fuerit; cùm Præcipitatio omnem limum, colorem, foetorem attrahat, & fundo committat. Atque hinc non illæ tantùm potiones, quæ forte per aliquam corruptelam, aut deditâ operâ, rubeum habitum adsciverunt, sed & Crystalli naturâ rubræ, in perspicuam claritatem efformantur; id quod Oenopolis multum emolumenti adferre potest. Nam aliàs aquæ marinæ ex indole sua dulciores evadunt, cum per arenam communem longius avehuntur, & hæc sal in se quasi combibit. Hæc enim duo mutuam communionem & communicationem fovant, cùm ambo ex undis generentur, per flammam etiam in vitrum pellucidum, sive aquam siccam resolvantur. E quibus nemo non rerum gnarus apprehendit, hanc aquæ marinæ ex aquâ præparatâ edulcorationem stabili fundamento niti, & cum natura convenire. Sicut etiam hæc artis præstantissimæ nomen ac dignitatem præ-

promeretur, quippe, quod ejus ope, casibus necessariis, aqua tam copiosa in dulcedinem convertitur, ut simul ipsa vita per eam vendicari ac liberari possit, ita tamen melius est, ne rem eatenus & ad restim, quod ajunt, progredi patiamur, sed in tempore nobis de spiritu salis prospiciamus. Tunc enim pauxilla Aqua longum sufficiet, immò plus, quam multum aquæ communis efficiet: Atque hæc in præsens Egregio publico liberaliter depromere volui; quæ ubi grata fore & ad praxin deduci intelligam, meas quoque partes strenuè heic agam, & aliquem rei peritum subornabo, atque informabo, qui tam prædictum Medicamen adversus ægritudines marinas & spiritum salis contra sitim, quam concentrationem frumenti erga famem, corpori firmando ac sustentando, uti & arenas indicatas ad aquæ præcipationem, legitimè conficiat, ac quibuscvis ea cupientibus justo pretio, & omni tempore largiter exponat.

Prælibata itidem Alexipharmaca, prout Electuarium meum Minerale, ac spiritus & Crytalli salis non solum in navigationibus contra hosce morbos, febrim, scorbutum, & id genus alios, sed etiam terrâ in omnibus Mundi locis, benè ac commodum adhiberi possunt. Quamvis etiam antehac aliquot ejusmodi probæ notæ Medicamenta, & jam pronuper *parte 2 Pharmacop. meæ Spagyricæ* Minerale aliquod Remedium, sub titulo Panaceæ, descripserim, atque adversus morbos

bos omnes commendarim, ubivis etiam egregiæ curationes, multorum cum admiratione, per hoc quotidie fiant; illud tamen Electuarium meum Minerale isti præfero, & ob usus quidem accomodos, cum è pixide, cultro saltem, quantum opus, defumatur, nec ullis vehiculis, utpote vino, cerevisiâ, & aliis, quæ panacæ usurpandæ necessaria, indigeat. Præterea nec ratio ponderis heic exigitur, sed oculorum æquilibrium dijudicatur convenientia, prout æger senex aut juvenis, imbecillus vel robustus apparet; ad quam dosis etiam applicari & observari debet. Nimirum qui adultæ jam ætatis ac firmæ, tantam Electuarii quantitatem jejuno stomacho simul ac semel adhibeat, qualem unius pisi magnitudo constituit, & horas aliquot ab omni pastu si tempus atque occasio fert, sese abstineat, usionis etiam tempore Patiens aërem frigidiorē, & calidam æstivi solis temperiem evitet. Adhibendum autem venit per singulas hebdomadas 2. 4. aut pluribus vicibus, prout ægro necessitas suadet cui quoque dosis augenda & minuenda fuerit. Quod si fortean unum granum non operetur, duplex usurpari poterit, etiam ad 3 seu 4 ascendendo. Cum autem parva dosis administratur, vim insensibilem confert; si paullo amplius, tunc sedes procreat, nonnunquam & vomitum, ubi talia reperit, quæ hujus beneficio egredi velint. Porro dum hoc Medicamen alvi onera perquisivit, multas sedes concitat, & bene ventrem evacuat; si pravyos salsosque

que humores invenit sudoribus expellendos, per sputum atque urinam ipsos ejicit, & universum corpus ab omni malo perpurgat. Breviter dicam : Sanguinem purificat maximè, præ omnibus phlegmagogis, & cunctas membrorum principalium internorum, videlicet epatis, lienis, ac pulmonis obstructions aperit, nulla penitus apostemata tam intus, quam forinsecus excrescere patitur, fluxus & catharros, qui oculis, dentibus, auribus accidunt, consumit, luem Gallicam, sine diaphoresi ac fomentis, ab intra saltem adhibitum brevi tempore radicitus exterminat, Leporam, Podagram, Hydropem, Epilepsiam juvenum ac senum, Lithiasin renum & vesicæ propellit, omnem febrium cujuscunque nominis familiam longum valere jubet, interiora denique & externa tum vulnera tum ulcera funditus perfanat, dummodò intrinsecus saltem adhibeatur, & diætâ uti decet semel observetur. Summatim repetito : Hæc Medicina tuta & approba est morbis omnibus curandis quantum fieri potest, nec adfectus inveteratus manum auxiliarem hæc respuit. Si scilicet malum tantopere invaluit, ut jam fixam sedem constituerit, & plenariè propulsari nequeat, velut podagra, Calculus renum & vesicæ. tunc nihilominus Pharmacum hoc dolores mitigat, & vel tardiores, vel tolerabiliores efficit, ac præcavet, ne incrementum sumant, sed magis magisque molliantur & deminuantur. Cuncta scabies & corporis impetigo, ab impuro hepate ac sanguine

guine nata haud difficulter eo curatur, si intrinsecus absque ullis externis unguentis atque apposis lenimentis utamur. Quid plura edisseram? Medicamen hoc satis laudari nequit, cum universaliter ad omnes hominum ac pecudum ægri- tudines operetur. De quo nunc pausam orationis meæ facio; siquidem hunc Libellum nimis ex- crescere nolim. Si singulas ejus vires ac virtutes recenseam, Liber hinc magnæ molis evaderet. Operatur illud maximam partem invisibiliter, atque occultos etiam morbos relegat. In urbibus maritimis & uliginosis regionibus Medicina me- lior contra Scorbutum & huic similes adfectus in- veniri non potest. Omnes enim humorum pra- vitates, è quibus morbi tales nascuntur, haud difficulter amovet, corpus malis Symptomatibus evacuat, & à peste ac aliis contagionibus tutatur, infectiones autem ipsas feliciter persanat, me- moriam, cor, cerebrum efficaciter confirmat, à Paralyfi & huic adjunctis præservat, & eadem jam correptos pristinæ Sanitati restituit, cum tempo- re itidem illos restaurat, qui in sinistra curatione luis Veneræ per Mercurii illinitionem membra contracta aliquatenus acceperunt, vel alias ner- vis repressis immobiles existunt. Qui singulis se- ptimanis, vel etiam intra 3 aut 4 hebdomadas prophylacticè illam adhibet, huic dentes non do- lebunt, nec aures tinnient, nec oculis acriores fluxus perniciem aliquam inferent. Sed & ejus- dem beneficio inveterati diuturniores & corro- dentes

dentes corporis catharri, fistulæ, Cancer, & alia quasi incurabilia symptomata perfanantur, immò quicquid prosperæ hominis valetudini decessit, oppugnatur ac devincitur. Hinc pauperes, divites, ac illi præsertim, qui longum iter mari suscipiunt, & Medicis carent, istud Alexipharmacum meritò diligere, ac sibi de illo, tempore necessitatis olim adhibendo, prospicere deberent. Si quis semunciam illius secum gestet, toto amplius anno præservativum & curativum multis in morbis possidebit. Si navis ad Indiam Orientalem seu Occiduam profectura dimidium libræ secum teneat, plurimi mortalium vitam hinc servare possent. Unus autem ex illis non tanti sit, vel decuplo plus æstimetur, quam ejusmodi Medicina constat, cujus ope multis hominum centuriis fanitas & vita vendicari, ac in pristinum statum reduci potest? Mei quod erat muneris abs me factum est, si grato animo accipitur, tali quoque agnoverim; si minus, conscientiam tamen liberavi, ac talentum meum cum benevolentia depromsi. Et sic manum de tabulâ, ubi etiam acquiesco.

Nunc porrò necessarium, ut virtutes spiritus salis, quas extra navigationem præstat, describamus. Quod enim ægris in navi prodest, terrarum habitatoribus non est noxium. Et spiritus hic in omni pariter Oeconomîâ (præsertim in hisce humidis regionibus, ubi scorbutus vulgo regnat, immo in singulis ferme ædibus ad minimum unus
hoc

hoc adfectu correptus reperitur) sub usitato potu, cerevisia sive vinum fuerit, usurpari potest. Zythus enim limpidus hinc efficitur, & meatus urinarios ad mingendum bene dilatat, prohibet insuper, ne Lithiasis renum aut vesicæ adcreseat, vino etiam jucundum valde ac gratissimum saporem efficit, superfluum ipsi Tartarum removet, & substantiam ejus ad fundum præcipitat, sic ut vina Hispanica & Francica insignem limpiditatem, ritu Rhenensium, acquirant, ac præpedit, ne illud paucas faeces, & sic duritiem quasi, an cruditatem, emittat, æstivo etiam tempore Lyæum semel despumatum rursus ascendere, mucidum fieri, ac de novo operari non patitur, sed à multis quæ ipsi accidere queunt, custodit. Quicquid fit, vina Gallicana, prout vulgò multis locis venduntur, nec odorem nec saporem præ se ferunt, haud longè aliter, quam aqua sacchari. Vinum, si bonæ notæ, sapiditatem vinaceam, & gratum simul odoratum ex se præbeat. Ubi hæc in ipso desiderantur; nomen rebus non conveniet. Gustum autem Rhenanum vino Gallico spiritus salis, jucundam atque efficacem odorationem, ac pulchrum colorem, Essentia vini conciliat, sic ut jure vinum C. O. S. appellari possit, egregio Colore, Odore, Sapore præditum. Hinc quoque ita melioratum Rhenani instar multos annos durabit, cum alias vix duos perennare queat. Præterea per spiritum salis melli innata saporis haud adeò jucundi qualitas auferri, & occulta ejus impuri-

puritas præcipitari potest, sic ut potio præstantissima inde fiat quam ratione salubritatis nulla superet. Insigne nimis artificium, hisce locis exercendum, ubi non est vinorum proventus! Nam ubi mel probè depuratum, & insuavis gustus ipsi ablati, confortans velut Balsamum homini accidit, prout miles ille veteranus, Alexandro quærenti, quodnam hujus senectæ tam longum incrementum sibi comparasset & adhibuisset, responderebat: Intus mel, foris oleum. Et sat apud plurimos constat, magnam in melle vim absconditam esse, sed insuavis gustus causa abhorreretur. Qui tamen spiritus salis amovetur, sic ut potus à tam puro melle paratus humanæ sanitati perinde conducatur, sicut vinum optimum. Cui hoc etiam emolumentum adhæret, quod omnibus anni temporibus quilibet Oeconomus pro se ac suis potionem bene confectam, quâ exhilaretur, mensæ suæ apponere possit. Sed & mellitum hoc nectar multos annos, more vini optimi Rhenani, durando persistit, ac parvo valde sumtu comparatur, optatissimum illis subsidium, qui, ob pretii magnitudinem vina coëmere non sustinent. Suam insuper potionem unusquisque ita fortem ac suavem adornare potest, ut ipsi lubet: ubi potissimum artis caput est, ingratum melli saporem adimere, quo per spiritum salis amoto potus etiam limpidus evadit, cui deinde gustus competit, quemcunque addere volueris, Francicum, sive Rhenanum. Immò & cerevisiam approbam inde

D

con-

conficies, quæ 10 aut 20 amplius annos in bonitate & claritate suâ permanebit, si scilicet aquæ communis vicem aqua lupuli proba sumatur, mellis defæcati cum hac solvendi gratiâ; prout etiam diversi gustus ex herbis diversis injectis ad-
jungi poterunt, sicut aliàs apud vinum & cerevisiam fieri solet. Hoc autem inprimis attendendum, ne omninò spiritus salis non rectificatus huic labori adhibeatur, siquidem omnia hæc insuavi gustu afficeret, ac potionem corrumpere-
ret: id quod bonæ informationis causa reticere non debui. Talis verò spiritus salis eodem modo, quem hæc proposui, vel etiam alio utili, quorum diversos in ceteris meis scriptis manifestavi, præ-
parandus, ac bene rectificandus fuerit: & tunc boni aliquid cum eo, aliàs neutiquam, fieri poterit. Nam prout hodierno tempore spiritus salis communiter paratur, & apud Myropolas venditur, nullius planè valoris aut usus ad vina judicari debet; cum insuavis valde sit, & Bacchum citius obscurum, rubicundum, & injucundum, quàm sapidum, clarum & luculentum efficiat. NB.
Nec opus est, eundem spiritum vasi ad vina & cerevisiam immittere, sed sufficit, in exiguo vitro adservari & custodiri, ac, quoties libet, guttas aliquot cantharo vini seu cerevisiæ affundere, & ita ex eo bibere. Potus igitur confici potest, pro
cujuscunque arbitrio, & vel multum spiritus vel parum commisceri, prout ipsius usu delectamur, qui non solum vino & cerevisiæ, ut limpida &
diu-

diuretica fiant, infervit, sed & commodum sub aquâ fontanâ, in æstu dierum canicularium, vinis temperandis usurpabitur. Nam si ejus vel guttæ aliquot in hydriam aquæ depromantur, hæc statim gratissimam aciditatem adsciscet, Acidulis naturalibus non multò imparem, &, diebus calidis, epati ac sanguini inflammato dulce refrigerium, siti quoque levamen suppeditabit, ne nimium vini ac cerevisiæ, onerando stomacho, ingerere opus fuerit. Omnes etiam illæ potiones, uti vinum, cerevisia, & aqua, cui spiritus salis probus & rectificatus admiscetur, longè salubriores aliis ejusmodi mediis ad bibendum ordinariis existunt. Nam ille calidâ & temperatâ gaudet naturâ, cruditates ventriculi à superfluis computationibus ortas consumit, nec ullas adnasci patitur, urinam sensim dispellit, renes, vesicam, atque ureteres, ab omni mucore ac pituitâ perpurgat, tùm quoque incipiente Tartaro, quem etiam ubi jam adhæsit, cum tempore dissolvit, & membris exterminat, aquam intercutem per sedes ac urinas corporibus hydropicis educit, opilationes hepatis, lienis, & pulmonis aperit, stomachum confortat, & bonum ac vividum sanguinem generat. Si quid puri chalybis in hoc spiritu salis solvatur, ac dein recenti aquæ jungatur, eundem ferme saporem, sicut Acidulæ spandanæ prope Leodium consequitur, & si hujus aliqua copia gustetur, alvum solutam reddit seu evacuat, & excrementa S. V. in colore carbonum,

ac homo inde vigorem atque alacritatem concipit, non secus quam si ex Aquis illis spadanis bibisset. Atque hujus thesauri potiundi facultas quibuscumque peregrinantibus conceditur, ut ubique locorum, quò pertingunt, æstivo præsertim tempore, spiritum salis in vitro secum portantes, cerevisiam sive vinum in hospitio corrigere, & meliori gustus suavitatem ac sapiditatem afficere possint: Quoniam verò hic spiritus non sine gravi periculo circumgestatur, si fortean ex incuria vitrum in facciperio frangeretur, & ille (qui satis acer antequam vinum, cerevisia, & aqua accedat) quicquid in perâ & cistâ vestium aut aliis supellectilibus, corrumpere, ac maculis perspergeret; pro bono mihi visum est, illum ad formam salis coagulare, ut in chartâ, cistellulâ, aut alio id genus receptaculo, semper ficcus portari aut circumduci, nec ulla vitri fractura timeri queat. Et spiritus hic coagulatus non modo ditioribus ac in re lautâ constitutis, qui curru & equo iter peragunt, summopere prodest, sed & pedites in longis bellorum expeditionibus commodum eo uti frui poterunt, dum æstatis tempore multas vias obeunt, & lacus ac paludes, morticinis equorum ac omni genere fordium oppletas bibunt, unde postea Dysenteriam & alios morbos contrahunt, ac instar muscarum letho concidunt. Fit nonnunquam, ut tabellarius, operarius, aut alius boni commatis Sociennus fervore æstatis, terras perambulet, & cum eundo incaluit, ex quolibet fonte sibi met obvio

obvio bibat; unde hepar horrorem concipit, ipse autem, uti prius, sitim retinet. Si autem hujus salis tantundem, quantum pisi magnitudo adæquat, scypho aquæ immissum, biberet; unicus iste cyathus sitim ipsi magis restingueret, quam si aliàs continuato actu immensam undæ copiam ingurgitaret. Utut autem hic spiritus sive sal cunctis hominibus, cujuscunque status altioris seu inferioris fuerint, locupletibus & egenis, inservire atque utilitatem adferre possit; nuspiam tamen quam apud navigantes in longo mari & in bellicis expeditionibus apud milites illum magis necessarium esse video. Eorum qui castra Martis sequuntur, plures nonnunquam ex defectu aquæ mortem obeunt, quam gladio vitam amittunt. Hi quoque, tum & socii navales, morbos suos maximam partem ex nauteâ contrahunt quibus facilè præveniri posset. Quidnam commodi redundat in Præfectum militarem, five Mercato-rem navigiis imperantem, si plures illi navium administri ac defensores cum morbo colluctentur? Nonne multi sumtus ad ipsorum sustentationem requiruntur, & cum ob ægritudinem lecto adfixi sunt, quid utilitatis præstabunt? Nonne satius foret omnem adhiberi diligentiam, ut ipsorum sanitas conservaretur, & ubi damnum five jacturam passa, restitueretur? Quod levi labore ac sumtu fieri posset. Summus militiæ præfectus exercitum nonnunquam in campos producit, qui ad 10, 20, 30 millia hominum conti-

D 3

net:

net: hi cum in cibo potuve legitimum ordinem non observant, ac omnibus medicamentis destituuntur, si forte pestis, febres, ac dysenteria ingruant; ritu muscarum appetente hyeme, unus post alium concidit, cum tamen ejusmodi morbis per supradictum Electuarium & sal ex sale, vel Spiritum Salis cum saccharo inspissatum, facillimè obveniri potuisset. Verùm homines maximam partem avaritia Diabolica tantopere occupavit, ut citius aut libentius mortem oppetere, quam præsenteum aliquod ægitudini suæ medicamentum applicare malint: immò fœditissimæ superbix in omnibus satisfaciunt, etiam si cætera in pejus ruant, ac retrò sublapsa ferantur. Ita Mundus perversus cæcitatem, malitiam, ac proprium commodum diligit, cui nemo quoque aliam vitam mores alios, quàm ipsa mors indere poterit, cum nimis à Sathanâ obsideatur & in vinculis quasi detineatur.

Ceterùm Spiritus Salis à veteribus & neotericis Medicis maximi æstimatur, & eximias virtutes sibi assignatas accipit, quas intra & extra adhibitus ostendat; quibus & ego nihil addam aut demam, dum non alia in lucem profero, quàm quæ ipse probârim & proba esse repererim. Hoc autem exploratæ veritatis est, quod plus boni, quàm quivis credere queat, in ipso sit absconditum. Si sal commune tam præclara res est, ut hominibus & bestiis conducat, ut demortua & viva corpora à putredine præservet; quid non ejusdem

dem spiritus faceret, qui depuratum, per ignes correctum, ac melioratum sal habetur, qui omnia tam animata adhuc, quam inanima & exsanguia melius à putrefactionibus quam vulgare sal tutatur, nullam tamen instar crudi salis sitim concitat, sed magis amovet. Meritò igitur bene præparatum an rectificatum Spiritum Salis magnificare debemus, cum ad interna & exteriora non minimas utilitates, aliis quoque artibus plurimis subsidium conferat: de quo in 1 & 2 parte *Furnorum* meorum exactius commemoravi, nec opus ea huc repetendo arcessere. Ut autem benevolus Lector videat, me non unum esse, qui virtutes ejus celebrem; alterius adhuc peritissimi nec minus celeberrimi Medici, *Conradi Kunraths* Experientiam hæc apponere libuit, quam de Spiritu Salis in *Medullâ suâ Distillatoria*, sicut Anno 1638 Hamburgi prodiit, parte 1 pag. 59 hisce verbis expressit:

Præcipuæ & efficacissimæ Operationes, quæ Spiritui Salis, sive, ut vulgò vocant, Oleo Salis, attribuuntur.

Spiritus sive Oleum Salis gustu suo tantam acrimoniam non exhibet, sicut sal communiter, nec eam adeò aciditatem, ut Spiritus Vitrioli, sed sapor ejus pæne similis est succo pomorum sylvestrium, aliquâ tamen ex parte ad dulcedinem accedens. Virtus ejus est ut discutiat, dissolvat, consumat & exsiccet; nimis tamen non calefacit, sed indolem ferme temperatam habet,

mitigans simul & confortans calorem naturalem, quem etiam adauget, ac dispellit omnia naturæ Contraria, statum sanorum humorum illæsum conservat, phlegmaticis præsertim utilissimus, quibus viscosam humiditatum saburram absumit, deciduos ex capite catharros impedit ac tollit, & ab omnibus præservat morbis, qui à noxia pituitâ, mucore, ac fluxibus oriuntur. Immo quibus illum uti par est, usurpare labor ac studium fuerit, hi penitus vires sibi restauratas ac velut novas esse persentiscent.

Experientia rerum magistra comprobavit, quod Epilepticis in aqua vitæ bonâ subministratus, dante DEO præsentissimum remedium exstiterit.

Adversus Apoplexiam, aut Paralyfin, loquelæ itidem amissionem, ut & tremorem ac pulsum cordis, cætera quoque animi deliquia, tum etiam tempore pestis atque infecti valde aëris, utiliter adhibitus fuit, dum succi Violarum & Electuarii de Juniperis, utriusque due uncia, & commisti Spiritus sive Olei Salis semuncia, beneficio lapideæ pixidis inter se agitata, Patiens mane jejuno stomacho, simul ac semel in magnitudine nucis avellanae & præterpropter, usurpavit.

Feminis prægnantibus, compositum illud Medicamentum partum faciliorem reddidit, puerperis itidem adversus varia symptomata præbitum, sine omni detrimento ac periculo valdè profuit.

Si quis colorem nativum conservare appetit, hoc Alexipharmaco sæpius utatur.

Qui superfluitate humiditatum oneratus, & hisce libenter aliquam partem levare desiderat, Spiritum
hunc

hunc sive Oleum Salis in vino aut aliis vehiculis quotidie adhibeat.

Pectori frigiditatibus & continuis fluoribus oppleto apprime conducit, tussim inveteratam, & gravissimum Asthma, ab istis fluxibus concitatum, propellit.

In ventriculo pravam humorum Congeriem, ibi collectam, adnatam, & induratum, dissolvit, absunit, ac dissipat; & quamvis per se multum nutrimenti non communicet, bonum tamen edendi appetitum stomacho excitat, & cibus corpus statim pervadendi occasionem atque abscessum disponit.

Contra diutinas & nimium invalescentes hepatis ac lienis obstructions tartareas, immo & indurationes opem confert; siquidem illas aperit ac relevat, & hinc nascentem aut jam enatam Ictericam, Hydropem, Melancholiam Hypochondriacam, dolores atque affectus costarum ac viscerum & quicquid etiam à ventis ac flatibus oritur, atque alia ex dictis causis provenientia symptomata tollit & amovet, Anasarcam inprimis, & aquam intercutem absunit, aquosos denique ac bullientes in membro genitali & cruribus tumores, qui plerumque hydropicis, phrysicis, ac epate laborantibus accidunt, penitus amovet.

Sed & iisdem magnam sitim tollit, quæ aliàs in hoc morborum genere non leviter affligit, sic ut plane non teneantur bibendi desiderio, & dies aliquot sine potu vitam tolerare possint. Cui bono Spiritus hic quotidie in generoso vino, vel saltem in aquâ absynthii usurpandus, & ubi placet, parum de sale absynthii admiscendum fuerit. Exterius prodest si cum hoc Oleo sive Spi-

ritu fricatio instituatur, quæ, volente DEO, tales ejusmodi agritudines brevi tempore feliciter persanabit; prout etiam eodem remedio putridæ febres removentur ac propelluntur.

In torminibus ventris, & passione Colicâ quam crassior humorum viscositas, aut flatuum intemperies, sive vis frigorum concitant, densum ac spissum in intestinis phlegma descutit, crudas inflationes & verminationes quæ Ileum augent atque exasperant, resolvit & consumit, atque ita internorum viscerum oppletos meatus adaperit, ac statum alvi emollit, & hinc tenuioris intestini seu iliacos dolores compescit, sive oretenus degustetur sive per enemata applicetur. In Lienteriâ, Dysenterîâ, vel Hæmorrhagiâ per clysteres adhibetur, morbis itidem nephriticis suppetiatur, & gravissimam vesicæ lithiasin dispellit atque exterminat. Herniosis aut enterocelicis quotidie aliquot guttæ in bono vino præbeantur, ramex etiam seu Bubonocèle cum hoc oleo sive Spiritu sæpius illiniatur, & in ligamento foveatur; tunc ager paucis diebus pristinam valetudinem recuperabit.

Omnes vermes, in corpore crescentes, abigit, & ne segetem amplius aut seminia producant, impedit.

Diræ pestis contagio Præservativum est efficacissimum, & hac jam insectis apprimè conducit, tum & iis qui virus conceperunt. Item qui fungos venenosos ac Opium comederunt, qui etiam à serpentibus, viperis, araneis, & id genus aliis insectis læsi perniciem contraxerunt, mirè proficit, interno atque externo usu accommodatum, quoniam humiditates virulentas consumit.

Pun-

Punctiōni & ictibus crabronum aut vesparum topicè adhibetur.

Pinguioribus feminis & iis quæ matricem à superfluo humore ac pituita immundam gerunt, Spiritus hic sive Oleum Salis bene atque utiliter usurpabitur. Ejusdem quippe beneficio omnis phlegmatum redundantia & incommoditas purificatur, consumitur, & exsiccatur; ut semen eò facilius in utero subsidere, & sic fertilitas valde promoveri possit.

Si fortean in oculis à residuâ carne impuriore excrementie protuberent, tum & suffusioni atque albugini, phlictenis itidem, pustulis & maculis luminum, ac obscuritati & caligini visus amovendis, in bono collyrio, ac aliis commodis vehiculis usurpatur. Et qui à verberibus, contusionibus, sive casu, livorem oculorum, vel concretum in facie sanguinem accepit; spongiolam seu linteam Spiritui aut Oleo Salis intingat, & locis adfectis applicet; vel parvam rubræ Myrrhæ quantitatem in eodem dissolvat, ac dein melle permistam ipsis alliniat. Cutis etiam faciei ab hoc pulchrior, purior, ac politior redditur; quocirca, majoris commodi causa, cum vino, vel aliis huc facientibus aquis conjungi, & ita, sicut dictum, usurpari poterit. Sibilus ac tinnitus & otalgia sive dolor aurium eodem lenitur ac propulsatur, tunc etiam quando aures ulcerationem ac purulentiam emittunt, eadem Medicina felici successu adhibetur. Et in quibusdam hisce symptomatis aceto vini commiscetur, guttatim instillatur, & locis morbidis affricatur.

Adversus ulcera in ore lactentibus pueris nascentia, sive Aphtham, tumefactis itidem tonsillis & glandulis colli

colli discutiendis, ac impuriori lingua purificanda, nec minus putrida prominenti gingivæ persananda, scorbuto removendo, Odontalgia, tum & dentium ac gingivæ superfluis humoribus ac sordibus illic adherentibus absumendis, & iisdem membris ab omni putredine ac situ præservandis, Spiritus hic sive Oleum Salis despumato melli junctum ori illinatur, & parti adfectæ affricetur. Contra Mammillas mulierum malè adfectas & ulcerosas linteola Spiritu sive Oleo Salis humectata apponantur, & statim illæ sanabuntur. Liquida scabies, prurigo, & alia contactu inficiens porrigo, lichen, impetigo, per internum atque exteriorem Spiritus sive Olei Salis usum optimè abiguntur.

Ulceræ & tubera ex morbo Gallico ac aliunde nata si ad maturitatem, saniem, & suppurationem perducere velimus Oleum sive Spiritus Salis, per se, aut alia remedia commoda exterius applicata, efficere poterit. Ad sanationem venenosi Ulceris, quod serpigo sive Herpes dicitur, & deorsum ad interiora usque ossa penetrat, tum etiam adversus virulenta apostemata, quæ Cacoëthes vocantur ad corrosivos quoque in membris genitalibus adfectus, eorumque fluores & apertas extuberantias Spiritus sive Oleum Salis vino albo commiscetur, & cum hoc farina hordeacea ad emplastri consistentiam præparatur, quod deinde superponitur.

In malis itidem, qui longè lateque serpunt, cancrofis utiliter usurpatur, succo ruta permixtus, & aptè applicatus.

Ut summatim exprimam, interna hujus atque externa usio fluidis & corrodentibus vitiis resistit, & bo-

num

nium eorundem sanationi fundamentum superstruit.

Distractis, luxatis, abbreviatis & contractis sive claudicantibus membris atque artubus, ut restituantur, fomentationes atque epithemata, cum hoc Oleo Salis vel per se duntaxat, vel aliis huc facientibus mediis conjuncta; efficaciter penetrant, & auxilium præsentissimum largiuntur.

Verrucis depellendis idem Spiritus Calthæ succo commistus applicatur; uti etiam clavis pedum, si videlicet hi post balneum rite circumcidantur, ac dein cum hoc Oleo illiniantur. In Erysipelate, Rosâ, vel Igne sacro Medicamen hoc cum Aceto Sambuci superpositum vires potentissimas sæpius exseruit.

Vi frigorum corrupta ac fissuram passa manus & pedes beneficio hujus Medicinæ reparantur & valetudinem recipiunt. Lassitudini plantarum & ceterorum membrorum extrahenda, robori quoque ac vigori eorum restituendo, Spiritus hic sive Oleum maximè conducit, si ante furnum aut ignem calidum bene fricentur atque agitentur.

Catharri & fluxus frigidiores, qui artubus, arteriis & juncturis illabuntur, atque illic omnifarias membrorum aggritudines, dorsi dolores, Ischiadem, Chiragram, Gonagram, Podagram, Arthritidem, tormina intestinorum, Contracturas, & nervorum convulsiones ac distentiones concitant, per hunc Spiritum sive Oleum Salis absumentur & amoveantur, si nimirum in convenientibus vehiculis intrinsecus adhibeatur, & forinsecus supra locum affectum applicetur. Sic enim dolores ac pathemata efficacissimè mitigantur, & tophi seu callosa

losa in articulis durities, si fortean adhæserint, discutiantur, præsertim si hoc Euporiston cum Oleo Vitrioli dulcis mistum nodis applicetur: hos quippe supra modum ex voto dissolvit.

Doloribus insuper Podagricis præstantissimum existit remedium, & hisce leniendis percommodum anodynon, si nempe una cum interno usu, exterius etiam ac topicè administretur. Jungenda enim hec Medicamini nostro sunt Oleum Terebinthina, Oleum Cera, Oleum Chamomilla, vel etiam Oleum Verbasci, quæ partes adfectas probè perungant. Ubi verò membra ex catharris ac fluxibus ad contracturam sese contulerunt, idoneæ fomentationes suscipiantur, & præter Oleum sive Spiritum nostrum, Oleum Vitrioli dulcis, ac Spiritus seu Oleum Terebinthina optime distillata & invicem commista, coram calore ignis, modo jam indicato, forinsecus illiniantur. Atque hinc artus ac nervi apprime, & ita confortantur, ut tales ejusmodi fluxiones non amplius tam facile queant adsciscere. Contra spasmodum & nervos frigore concussos Spiritus hic sive Oleum Salis summâ cum utilitate applicatur, intra & extra more debito adsumtus.

In externis vulneribus & symptomatis putredines sæpe contingunt, caro etiam petulca nonnunquam protuberat, & impensos dolores provocat. Hi nævi cum hoc Spiritu sive Oleo peruncti statim dissolvuntur atque absumentur, sed & à futuris corruptionibus immunes conservantur. Summatim, hæc est Medicina excellentissima, multorum valde morborum superatrix.

Porrò lecturis sciendum est, hunc Spiritum sive Oleum Salis, præter jam enarratas vires ac virtutes, si
more

more ac ritu præscripto, diligenter distillando compositus fuerit, ad multarum rerum maximè insignium, præstantissimarum, & pretiosarum in arte Chymicâ præparationem usurpari. Aurum enim solvit, tum & gemmas, atque alios lapides, margaritas, Coralia &c. ut deinceps in formâ potabilitatis ac liquoris sui ad summam, & omnium utilissimam, hominum Medicinam applicari possint. Quos processus, qualiter hi ad laborem ex fundamento institui debeant, hic significare prætermitto. Qui autem ab informatione illâ, quam hæc Medulla mea Distillatoria & Medica &c. fidelissimè proponit, per solertiam, industriam, atque operam suam, bonum laborandi principium hausit, rem fervore animi accuratius perpendat, & manum operi admoveat, nullum in eo tedium tam facile concipiat, honestos insuper, synceros, benevolos, & probe peritos Artifices adhibeat, atque eorundem consiliis innitatur; tunc sane multa Naturæ secreta, & varia singularia admodum Arcana (præ aliis Thraasonibus, ac ignavis hominibus) expedite comperiri atque invenire poterit, nec curam & diligentiam suam male aut frustra collocatam esse sentiet: dein experienciâ illâ ad DEI laudem & egentis proximi sui bonum atque emolumentum utatur.

*Virtutes, seu efficacissime Operationes Spiritus
aut Olei Salis in quo Aurum rectè secundum Ar-
tem solutum, vel Aurum Potabile cum
eo compositum fuit.*

Philosophi & Medici multâ rerum exercitatione ac peritia præditi Oleo sive Spiritui Salis, in quo Au-
rum

rum rite dissolutum, vel Aurum potabile cum eo confectum, summas plurimarum in corpore humano virium Operationes attribuunt, eo quod omnibus morbis atque infirmitatibus, cujuscunque tandem nominis, præsentaneam opem & agro in cunctis animi deliquiis, licet quoque jam ad fatalem metam tendat, præstantissimum levamen (quo vigorari & Spiritum vitalem aliquatenus protrahere possit) exhibeat; si binæ, tres, aut quatuor guttæ, per occasionem, simul & semel in Aquâ vitæ bonâ sive Confortativâ administrentur. Pari modo, cum unâ vice per hebdomadem tres simul guttæ, in generoso vino aut Aquâ vitæ seu aliis pro re natâ peridoneis vehiculis adsumuntur, hominem renovat, formam juvenilem ipsi conciliat, canos cum flavis capillis decore commutat cutem & unguis recentes producit, à variis & diversis morborum symptomatis illum præservat, & usque ad ultimam divinitus præfixam horulam in tali statu conservat.

Atque hæc de verbo ad verbum Philosophus ille ac Medico-Chymicus celeberrimus Conradus Kunraht in Medulla sua Distillatoria proposuit, uti lecturis illic patebit.

Jam verò quilibet conjectura facilè potest assequi, virum hunc, licet multam rerum experientiam sibi compararit, non omnia scivisse: quicquid ipsi cognitum, literis ac memoriæ prodidit, cetera prætermisit. Quod Plus autem adhuc utilitatis cum isto Salis Spiritu sive Oleo fieri posse, ex eo haud difficulter apparet, quod unus iste Medicus bonum esse illic invenit. Et quæ sub finem

nem de Oleo seu liquore auri per Spiritum Salis parato recenset, voces sunt ipsissimæ Veritatis, ac longe plura beneficio istius solutionis perfici queunt. Scripsit ille quo Experientia ipsum duxerat, quæ restant aliorum studiis & investigationi reliquit. Cum igitur & ego, quod absque laude dicam, manus meas carbonibus oblinitas non semel furnis Physicis immiserim & inter alia hunc Liquorem Solis sive Aurum Potabile cum Oleo Salis confectum magnarum esse virtutum repererim; usum ejus atque ingentem vim & operationem, ab ipsa Experientia certior factus, fusiori stilo accuratius describam, ne tam nobilis Medicina defodiatur, sed humani generis commodo atque emolumento præparetur, atque usurpetur. Talis auri Liquor, cujus heic injecta mentio est, ex optimo ac purissimo ☉, & ad summum rectificato ac rursus concentrato Spiritu Salis, componitur. Dum enim ☉ prius per Antimonium funditur & à sordibus perpurgatur, deinceps in Aquâ Regis solutum cum ☿ præcipitatur; vi edulcorationis in subtilem calcem redigitur, quæ probè excandefacta forti ac bene præparato Oleo Salis dissolvitur. Hâc dein solutâ, si in vitreo vasculo pars Spiritus Salis iterum ipsi abstrahatur, in fundo flavus admodum Liquor auri remanet, qui tamen ita non est applicandus; quandoquidem Oleum Salis nimiam fortitudinem atque acrimoniam in se continet. Gutta igitur ejusdem cum cochleari cerevisiæ, vini, aut calidi jusculi

E

com-

commisceatur, antequam corpori adhibetur, ut sic corrosivus Salis Spiritus exinde quasi frangatur, nec ob magnam sui aciditatem ægro usurpanti tædium aut nauseam excitare queat. Et si fortean propter majorem medicaminis adhibendi suavitatem, Oleum illud dulcius esse cupimus, tunc vini, cerevisiæ, aquæ & offæ carnariæ vicem, cum saccharo liquefacto, aut syrupo rosarum administrari poterit. Perinde enim est, quodnam heic vehiculum suppetat; & homo jam adfectæ ætatis ultra 2 five 3 guttas simul ac semel non usurpet, quas ubi persentiscit non esse satis nec sufficienter operari, Dosis augeri ac 3 vel 4 guttæ exhiberi possent, tam diu multumque, donec sequentia gnorismata evidenter appareant; quibus perspectis non est porrò adscendendum, sed magis unam guttam decurtari convenit. Hæc autem Criterea existunt cùm Oleum auri suas rite approbat operationes: Primo usu fastidium sive contrarietas aliqua ventriculi animadvertitur, quando Oleum auri malam forte pituitam ibi reperit, atque hanc exterminare cupiens, deorsum protrudit ac per sedes ejicit. 2. Excrementa carbonum nigredinem referant, & durante usu Medicaminis, æger ad minimum bis, nonnunquam ter aut quater absque ullo impedimento, aut sensu necessitatis, prout aliàs in operatione pharmacorum fieri solet, alvum exoneret. Urina quoque sit turbida, quandoquidem Medicina tartarum ac phlegma in renibus & vesicâ dissolvit, ac pedetentim abdu-

abducit: NB. E nigris Excrementis clarè perspicitur, aurum in ventriculo hominis radicaliter solvi & converti posse, quod nonnulli impossibile statuunt. Stomachus humanus in destructione rerum potentiam, majorem quam ignis fortissimus, obtinet, prout heic in auro videre licet, immo omnia, quæ comeduntur ac bibuntur, 24 horarum spatio penitus disspescit & in novam formam excrementorum transmutat. Si homo talia efficere valet, quidni ars etiam possit? immò hinc expresse probatur, quod colores auri tunc demum, ubi hoc radicaliter solutum & destructum fuit, emineant & cognoscantur; siquidem nigredo in coloribus primas quasi gerit, atque omnes alios sub se absconditos & concentratos sustinet. NB. Hæc nigriora Excrementa non essent abjicienda sed aurum radicaliter solutum ab iis rursus separari deberet: cum quo fortean mirabile aliquid in effectum deduci posset. Olim hoc auri Oleum infanti cuiusdam per 8 aut 10 dies successivè administravi, eâ de causâ, ut Mercurium contra vermes imprudenter ipsi exhibitum, è corpore rursus abigerem. Excrementa, cum his aliquid probaturus, ut colligerentur, demandabam, quæ tamen, quia diu steterant & vermes inde germinaverant, nulli applicare usui poteram, sed ad radicem novellæ vitis collocari jubebam. Quod ita factum, & vitis, tantum biennis, nec ad uvas ferendas tunc idonea; parvulam uvam, magnis præditam acinis, cui aureæ maculæ instar aurearum

rum stellarum infisteabant nec absque admiratione visebantur, produxit. Et hoc exemplum omninò dignum est, ut altiori mentis indagine perpendatur. Mihi etiam hæc animo sedet sententia, quod urinam apud illos, qui prædictum auri liquorem continuò usurpant, auriferam quoque esse oporteat; quamvis ex colore istud non adeò animadvertatur. Res extra omnem dubitationis aleam posita videtur, cùm homines in usu memoratæ superius Medicinæ saltem occultam quandam auri virtutem attrahant, corpus autem rursus dimittant, quod hoc ipsum aurum, Auro alio vulgari melius fuerit. Provida certè divini Numinis benignitas quicquid rerum in mundo est optimè disposuit atque ordinavit. Cum in hominis sive pecudis stomacho, cibus destruitur ac putrescit, Natura pauxillum ab eo, nutritionis duntaxat habendæ gratiâ, adsciscit, residuum per inferiora egeritur, nec tamen sic abjectæ conditionis est, ut virtute suâ careat. Nam si hæc Excrementa, terræ cuiuspiam immista, per aquam pluviam irrigentur, & sub dio aëri exponantur; propriis viribus, absque ullius feminis admixtione, diversarum herbularum copia inde succrescit. Ubi verò seminium herbæ alicujus adjungitur, tunc & ejusdem substantiæ ac qualitatis fructus enascuntur, in quoscunque volumus Excrementa illa converti ac degenerare: ut sic Multiplicatio herbarum, fortassis & metallorum, ex hoc fonte originem suam capere possit. Putrefactio igitur antecedit necessum est, si Multiplicatio

tio

tio subsequi debet; quod Christus ipse servator
 noster discipulis suis prædixit: Nisi, inquit,
 granum frumenti ceciderit in terram & mortuum
 fuerit, ipsum solum manet; si verò mortuum
 fuerit, multum fructum adfert. Cùm autem in
 Arbore Metallica ☉ flavescentis rotundi seminis
 indolem ☿. Flores albos candidi Lili ♀ viridium
 Foliorum formam, ♂ subfuscum duriorum Sti-
 pitem, ♀ griseum non procul ab hac stirpe Cor-
 ticem, ☿ limpidum & quasi argenteum Succum,
 qui inter corticem & caudicem erumpit ac nutri-
 tionem suppeditat, ☿ denique nigram Radicem
 repræsentet, nullum verò omnium, quæ hæc in
 Arbore recensentur, Membrum licet putrefiat,
 vel telluri inferatur, sese multiplicare possit, sed
 à semine solum istud augmentum fiat; res non
 adeò magnæ absurditatis erit, si quis aurum
 putrefactum ab Excrementis, ut postea beneficio
 artis in Multiplicationem reduceretur, separare
 noverit. Ego quidem hoc nunquam aggressus
 sum; cui verò libet, periculum hæc facere, atque
 eventum expectare poterit. Philosophi aliàs pro-
 clamant, Materiam Lapidis in sterquilinio quæ-
 rendam, & hanc esse foetidam, atque ab homini-
 bus contemptam, ut fimeto etiam associetur, &c.
 Quod autem dicterium ad sal petreæ accommoda-
 ri potest. Atque hanc brevem Admonitionem id-
 circò apponere placuit, ut uni aut alteri ansam
 darem, hæc ulterius secum perpendendi. Certum
 alioquin est, Aurum, si antea Spiritu Salis ana-

tomizatum, & cum aliis humiditatibus, velut aquâ, vino, cerevisiâ, & similibus, in circumferentiam extensum, atque ore usurpatum fuerit, in stomacho hominis radicaliter dissolvi ac transmutari. Ab hisce enim Excrementis nunquam aurum corporale in veterem substantiam reducere potui; quod sensibus sane uberiores contemplandi materiam subministrat. Nec oleum quis aut operam perdiderit, si probet atque examinet, quantos cum eâ re progressus facere ac sortiri possit: Philosophorum Axioma est: Ubi Natura desinit, & opus imperfectum relinquit, ibi Artem incipere debere: quibus autem modis ultra procedendum sit, silentio involvunt. Natura ab initio Ens Minerale, seu primam Materiam Metallorum tantopere sublimavit, quatenus ipsa possibilitas permisit, ad summam nempe perfectionem & regali solio collocavit; Ars perfectissimum Corpus solis per Corrosiva destruxit, & in corpore hominis reductum denuo dissolvi fecit. Si verò quis ulteriorem procedendi modum sciret; illa soluti auri essentia facilè in melius redigi, ac multiplicari posset. Sed nolim hæc pro Delphico Oraculo aut Sibyllæ foliis haberi, quæ meæ tantum sunt cogitationes. Quilibet tamen hinc depromat, quantum sibi cognoverit expedire.

Quotidianus autem Medicamenti usus tamdiu continuandus, donec omnium malorum sentina toto corpore abcesserit, nec alia undecunque remedia intermisceri debent, ne operatio nobilissimæ

liffimæ Medicinæ impediatur. Quamvis ante hujus applicationem semel aut bis Panacea mea, cuius in *parte 2 Pharmacop. meæ Spagyricæ* tractatio instituitur, administrari queat; siquidem tunc admiranda ejusdem effecta perspicientur. Primò enim nihil non eorum efficit atque operatur, quæ Spiritui Salis adscribuntur, cum quo Oleum illud Salis, unde aurum est solutum, pares virtutes ac vires obtinet; nisi quod Oleum duplo fortius sit quàm Spiritus; quippe illud rite præparatum, non autem hic, aurum dissolvit. Atque id causæ est, cur hoc Oleum auri seu Aurum Potabile multò utilius in omnibus illis morbis, quibus alias Spiritus Salis conducit, adhibeatur. Multò etiam melius istud vires suas diffundit, quam hic Spiritus, & quidem propter aurum in ipso anatomizatum. Quod etiam, quia calidæ & ficcæ proprietatis, est, apprime cum Oleo Salis, calidæ quoque ac humidæ naturæ subjecto, convenit. Hinc omni corruptioni, quæ in humano corpore originem aliquam habere potest, efficaciter resistit: nulla febris, nulla pestis contagio, lepra nulla, nec hepatis, lienis, aut pulmonis obstructio radices illic agere potest; sanguis per universam corporis Oeconomiam ab omni superfluâ falsa humiditate purificatur; nullæ pulmonis, jecoris, aut aliarum internarum sive exteriorum partium ulcerationes coagmentari queunt; Calculum vesicæ ac renum, uti & fluxus omnes tartareos seu podagricos solvit ac discutit; stomachum, cerebrum, cor, &

nervos confortat. Totum insuper corpus singulari modo & indole calefacit ac penetrat, pravitatem humorum exsiccat, Hydropem depellit, omnes phlegmatis, stomacho inhærentes, venenosas pestilentes à corpore extrahit, ac per alvum ejicit, vapores præsertim Mercuriales, qui per curam in morbo Gallico sinistrè administratam, ex fomentis corpus pervaserunt, & aliquot ejus membra ad contracturam seu paralyfin redegerunt, aut redigent. Hæc autem penitus reparat, & alios itidem artus ac nervos, aliis morbis corruptos, & debilitatos, pristinæ sanitati restituit; idque per usum tantummodò internum. Forinsecus adhibere nimis præciosum est, & Spiritus Salis hæc adjungi potest, quo juncturæ membrorum illiniantur, ac doloris mitigentur. Interius autem hoc Aurum Potabile omnia totius corporis membra egregiè indurat, consolidat, & vigorem ac quasi medullam ipsis reddit, ne tam facilè ulla pituita damnum inferre, aut pestilens contagio, exulcerationes hepatis ac pulmonis, putredo sanguinis, Scorbutus, Hydrops, Scabies, & id genus alii morbi radicem agere possint, omnes quoque exteriores corporis adfectus, uti fistulas, & alia diutina ferme deplorata pathemata per sanat dummodo interius adhibitum fuerit. Extra vero hic Spiritus Salis, in quo Chalybem duntaxat solutum parumper adservamus, sat bonus est, cuncta oris, linguæ, & faucium sive colli vitia, quæ fortean à Morbo Gallico exstiterunt, & omnem Medicinam

nam respuunt, pristino statui reponere. Liqueor Auri verò melior est, & in illis partibus, ubi nulla aliàs medicatio admitti solet, locum invenit, quibus nempe purum fundamentum parat, & præproperam ex vi ac naturâ suâ adstringente valetudinem largitur. Parum duntaxat Sacchari admisceatur, & sic à Scorbuto putrefacta gingiva fricetur, statim hanc illud Oleum persanabit, ac dentes iterum corroborabit. Sed & cunctis convulsionibus tam internis quam exterioribus, utpote vesicæ ac umbilici rupturis absque ullâ incisione, & omnibus aliunde petitis remediis, optatissimam opem sufficit, intrinsecus saltem usurpatum & ab extra epithematis instar applicatum. Vulnere enim contrahit, ac omnes interiores corporis lentâ tabe consumentes ægri tudines, tum & contusiones ac convulsiones, præ cunctis aliis medicamentis, statim persanat. In rerum quippe naturâ nihil invenitur, quod magis adstringat, & salubrius existat, quam Aurum resolutum. Et cum omnia tum externa tum interiora vulnera Adstringentibus gaudeant & ab hisce medelam expectant, nullum verò nec Vegetabile nec Minerale cum hoc Auro comparari possit, meritò id ipsum ceteris omnibus Medicamentis, sive intra vel forinsecus administrentur, palmam præripit. Post Solem Martis quoque solutio bona est & vim aliqualem adstringendi habet, sed non tantam, sicut Aurum, nec tali cum suavitate adhibetur; quia Vitriolum valde sapit, & vomitiones non-

E 5

nun-

nunquam concitat. Alia itidem Metalla adstringunt quidem, sed non expedit illis uti cum ipsorum Virtus adjunctis simul vitiis inquinetur. Luna ipsa multum in se Vitrioli complectitur, & gustum præbet nimis acerbum, quæ tamen aliàs magnam pravorum humorum saburram corpore humano expellit; solutio autem ejus ad usum præparata fumentibus horrorem parit, majorem fanè quàm Vitriolus communis. Solutio autem Auri, utut constingat, vitiosas tamen sibi commistas qualitates non fovet, sed omnia in externo atque intrinseco usu secum continet, quæ morbis tam juvenum quam senum salutaria valdè ac proficua existunt. Epilepsiam enim tollit, & puerperis fracta sive convulsa matricis ligamenta sanat, luxata etiam loco suo priori confestim reponit. Brevibus dicam. Hoc Medicamen in morbis omnibus tuto adsumitur, vel ex calida sive frigidâ causa ortum trahant; omnia siquidem membra ab illo confortantur, & novum quasi vigorem recipiunt: sic ut nullus non Deo miseratori pro hisce beneficiis pares gratias agere sit obstrictus. Præter virtutes illas, quas Spiritus Salis, & præfertim Oleum auri cum Spiritu Salis paratum, intra & extra suppeditat, egregium vitandæ Ebrietati præservativum existit, cum hæc scilicet vitiorum maximorum ac turpissimorum fons sit, immò venenum, & omnis infortunii ac damni radix & janua peccatorum. Quæ idcirco, vel hisce nominibus, universo mortalium generi exosa esse debeat,

debeat, ut omnes à tanto malo sese abstinere, & velut mordacissimum canem atque anguem pestilentissimum illam fugerent. Sed proh dolor! Ebrietas ubique locorum regnat, maximè in illis regionibus, quæ fertilitatem dulcis Lyæi ubertim producunt, ubi illa nec pro peccato aut ignominia, sed consuetudine habetur, cum adultiores, & vix adolescentiæ florem prætergressi, ipsa delectentur. Tolerandum fuerit, si usque ad hilaritatem biberetur; sed hoc non sufficit, abusus nimis extenditur, ut nec mensura nec modus heic observetur. Alter alterum ad symposia irritat, & qui prægrandes scyphos evacuare queunt, pluris æstimantur quam expertissimus Philosophus. Nobile DEI donum, nempe Vinum generosum, non modò heic malè disperit, atque in usus execrandos prodigitur, sed ipsi bibuli potissimam valetudinis suæ jacturam sibi accersunt. Homo qui ex ebriositate mortem oppetiit, vix in alium, opinor, Olympum rapietur, quam ad eos, qui avaritiæ, vel aliis de causis ex infelici trabe seipsum suspenderunt, aut feralibus undis ultro immerferunt. Homo desperatus, qui violentas sibi manus intulit, semel tantum in hoc peccandi genere delinquit, secundâ vice fortean hoc non ausurus, si vitam recipere posset. Ebriosus autem singulis diebus idem crimen committit, & ubi semel jejunos, ad nefaria pocula revertitur, nec ullum ex iis tædium aut fastidium concipit, immò non cogitat peccatum aliquod heic subesse, quin potius

tius viam cœli maximè latam constituit, putans se etiam illuc perventurum, quo tam multi per-tingant, & ubi egregios compotores reperire pos-sit. Nimirum similis aut gemellus est illi focienno bibulo, qui, cum sermones de Cœlis, & se quo-que illuc receptum iri audiret, si seriam de vitâ suâ impia contritionem & pœnitentiam ageret, ac sese meritorum Christi participem faceret, in-terrogabat, num & strenua ibi symposia vige-rent? Cui autem ut responsum minime horum istic fieri, & omnem famem ac sitim inibi exula-re, ideoque nec ego, dicebat, eò pervenire ve-lim: & sic in cœlum porcorum, an potatorum, abripiebatur. Ita Diabolus commodum suum ab hisce exemplis elicit, & multos perditionis filios ad se allicit, prout apud lamias & veneficas ap-paret, quæ fatentur, sibi à Satanâ promissum fuisse, quod post hanc vitam illuc loci appellere de-beant, quo nil nisi ventris ingluvies, compotatio-nes, scœda libido, & omnes corporis voluptates summum excellentiæ gradum obtineant. Hæc Concio levitati aurium magis insonat atque in-tonat, quam si de resipiscentiâ peccatorum, vitæ sobrietate ac continentia, & aliis id genus pul-chris virtutibus, sermo habeatur. Talia enim ejus-modi Pietatis exercitia cor non penetrant aut compungunt, malum verò, ac si sapone illitum esset, per imos animi sensus irrepit atque irrum-pit; & hinc tot hominum millia Diabolus, in nassam suam pertrahit. Verum aliquis objiciat,
quid

quid hæc ad Glauberum, & cur Medicinam Ebrietati præscribit, quæ tamen ægritudo non est, sed egregium potius exercitium? Hic responsionem abs me habeat: Nisi scirem, illam maximum & perniciosissimum corporis atque animæ morbum existere, nunquam hunc calamum paginæ isti implendæ atramento intinxissem. Veteres ac novæ legantur historiæ; disertim patebit, plurima quæ unquam acciderunt malorum ex hoc fonte ac fundo Ebrietatis suam traxisse originem. Quapropter aliquot pauca duntaxat, demonstrandæ veritatis causa, in medium proferam: Si Noachus vino nimio sese non invitasset, nuditatem corporis coram liberis suis non detexisset, & ita manifestum scandalum præbuisset. Lothum nisi potus superasset, cum binis filiabus suis nullum incestum comisset. Nec David cum Bethsabe adulterium, aut Uriæ fidelis sui ministri homicidium perpetrasset, nisi ab incontinentia victus fuisset. Si Johannes Baptista in Eremita mansisset, mel Sylvestre & locustas comedisset, ac sitim aquâ restinxisset, nec ab aulæ deliciis fuisset seductus caput suum servasset. Samson & Holofernes nisi ad ebrietatem usque potu se ingurgitassent, à mulieribus non decepti essent sed vitam retinuis-
sent. Quorum exemplorum multas myriadas ex historiis adducere possem, & ita comprobare, quod Ebrietas scaturigo malorum omnium existat. Sed illud minimè necessarium est, cum res per se pateat, & omnium oculis clarè sit exposita,
quo-

quotidiana insuper Experientia idipsum edoceat. Quilibet Conscientiam suam examini subjiciat, ac omnia vitæ acta, commissa & omissa secum reputet, in promptu erit, quicquid ab ipso unquam peccatum ex Ebrietatis vitio primam originem traxisse, sunt qui animo suo propositum habent, se inter edulia non plus bibituros, quàm stomachi conditio ferre possit; ubi autem in bono contubernio liberior gula unum atque alterum sapidiorem bolum assumpsit, tunc potionem quoque appetit, & utrumque horum ita sensim irrepit, antequam sentiatur, quando autem interiora jam occupavit, tunc operatur, & malas actiones perpetrandi ansam atque occasionem quibusdam suppeditat. Ubi quiescentes Spiritus per Spiritum vini excitantur & corroborantur, tunc signa quasi pathognomica de se præbent, &, cujus naturæ atque indolis sint, manifeste demonstrant. Spiritus potatorii grandes cyathos arripiunt, ac in aliorum, ut vulgo loqui amant, sanitatem, unum ex altero evacuant, & ex hominibus ratione præditis porcos irracionales efficiunt. Spiritus contentionis continere se non potest, & omnia eructat, quæ litigiis ac dissidiis, immò & verberibus causam subministrant. Spiritus scortationum ac meretricius Patroni sui tutelaris, h. e. corporis, oculos, manus, pedes, invadit atque irrumpit, & tamdiu circumagit, donec voluntatem suam effectui dederint. Oculis, annuendo, animi sensa & desiderium ad alios sibi similes

les

les transmittunt; pedibus sub mensa pedes pre-
mendo titillant, manibus adtreçant quod tangi
nefas & vetitum; quæ forte facinora utriusque
sexus homines nunquam perpetrarent, nisi potus
ipso incitasset. Hinc oriuntur meretriciæ conjun-
ctiones, adulteria, homicidium, desperatio. Quot
infantes, à levissimis illis lupis ac prostibulis clam
enecantur, dum nesciunt, quorsum hosce partus
abdere debeant? Scortationes dein furta subse-
quuntur. Si fortean uxor alieni thori cupidine
ducitur, viro suo hoc & illud adimit, ac fœtidis
de porcorum grege cuculis largitur, veros liberos
peculio & interdum alimentis defraudans. Mari-
tus autem ubi legitimos conjugii fines transilire
solet, bona sua in turpissimas meretrices prodigit,
quorum tamen usu quotidiano Caja sua & sobo-
les opus haberent. Cum servi & ancillæ exercitio
hujus nefandæ libidinis delectantur, herum ac he-
ram heic luere, ac domesticæ supellectilis aliquam
jacturam pati oportet. Si liberos hoc insanabile ma-
lum tenet, parentibus suffurantur quicquid pos-
sunt, & ubi nihil amplius quod exportent domi
suppetit, ædes alienas pervestigant, & ita genium
ac naturam laverniorum induunt. Hæc verò o-
mnia non nisi ex Ebrietate proficiscuntur, ac suam
originem deducunt, cum nempe sensus ac ratio
obfuscantur, &, quando semel heic peccatum,
ac aliqua spes impunitatis relicta, ad majores co-
natus tam diu multumque proceditur, donec
quotidiana consuetudo inole scat, & res tandem
exitum

exitum non adeò prosperum fortiatur. Nemo Ebrietatem ita turpem esse animadvertit, quàm qui se hostem ejus profitetur; amatores verò symposiorum hoc pervidere nequeunt. Nimirum si plena est mensa convivantium, & hi maximam partem nimio potu ita sese ingurgitarunt, ut ferme ad insaniam redacti sint, tunc certatim debacchantur, ac verbis perstrepunt, quæ ne ipsi quidem exaudire ac intelligere queant; cantilenas, saltus, tripudia permiscunt, insolitos clamores edunt, crapulam eructant, & iterum ingerunt, mutua denique oscula parti anteriori ac posticæ adfigunt. Ita putant se omnia uti par est peragere, nec agnoscunt, quantas turpitudines minimè sibi convenientes committant; qui error saltem exinde promanat, quoniam ebrii sunt, & hinc naturali intellectu privati: Sobrius autem dum hæc intuetur, ipsorum vanitates facillimè perspicit. Sic etiam illi homines, qui non cernunt, Ebrietatem omnis mali fomitem esse, tam ebriis oculis vident, sicut ipsissimi potatores, in quibus nec sensus, nec ratio, aut intellectus residet. Multi multa interdum ex Ebrietate perpetrant, quorum per totam vitam pœnitudo ipsis obversatur, & quæ sobrii nunquam sine dubio fecissent. Quilibet modò in se descendat, & conscientiam suam probe pervestiget, rem ita esse experietur. Cur igitur Ebrietatem odio Vatiniano non persequamur, cur non cane pejus & angue, quantum fieri potest, fugiamus? Sat scio, si aliqui hæc in aures ac
ani-

animum dmitterent, à belluino potandi ritu sese abdicarent; & quam benè res tunc staret Orbis Christiani! Turcæ nunquam ad illum magnitudinis ac potentiæ suæ apicem pervenissent, si Vinum ipsis concessum, nec leges patriæ usum ejus interdixissent. Perpendat quis mecum Oeconomiam sive familiam, ubi maritus aut uxor superfluas potationes in amore ac deliciis habent; perditionem illius ac interitum statim animadvertet, eoque citius, cum ambo unius & ejusdem animi sunt, & mutua pocula sæpius exhauriunt. Si adolescens facilè ad Ebrietatem declinat, in boni commatis hominem non evadet. Huic enim vitio confestim alia peccata se adjungunt, uti Lusus, Mendacium, Scortatio, Furtum. Puella cum potui addicta, certò in meretricem degenerat, Anus bibula lenocinium exercet & Conciliatriculam agit; Miles ebrius rixatur & percutit; Monachus talis cantitat; Stultus risum multum concitat. Verbo efferam: Vinum ex interiori pectoris scrinio depromit, quæ ibi abscondita latent, sic ut sapiens non perperam admoneat, ne à vino seducamur, quod tam pulchrum in vitro emineat: item cor ebrii ac stulti in ore, os autem sobrii ac sapientis in corde positum esse. Christus non frustra vigilantiam & abstinentiam nobis præcepit, idque hostis causa, qui in Ebrietate oportunitatem reperit damna & pericula inferendi. Me quod attinet; ego Ebrietatem morbum, qui vel reperiri queat, maximum æstimo, unde corpus & anima pariter in exitium præ-

F

præ-

præcipitantur. Summatim eloquor : Hæc coram
D E O & bene moratis hominibus malum tam abo-
minandum existit , cui nihil par, nihil secundum ;
cur igitur adversus ipsam Remedio non utamur ?
Strictim tantummodò illam heïc persecutus sum ;
siquidem Ilias malorum omnium inde nascentium
nec in grandi bovis tergo perscribi posset.
Quapropter nemo non illam reformidet ac fugiat,
prout etiam spero , nullum è bonis viris sinistrè
interpretaturum , quod huic tam horrendo vitio
Medicinam opponendam publicitus exposuerim.
Pauci fortean grato & memori animo percipient ;
qui autem hoc faciunt , solatium ac levamen
haud minimum capient, nec ipsos pœnitebit, quod
à peste tam execranda sese abstinuerint.

Ne autem benevolum Lectorem hoc Medica-
mine diutius demorer ; palàm pronuncio , Spiri-
tum Salis esse. Nam si fortia vina vel etiam cere-
visiæ veteres bibuntur ; nihil stomacho subest,
quod subtilem Spiritum coarctare queat , & hinc
calor statim sursum in caput eundem distillat , ubi
& intellectum , visum , auditum adimit , omnes
quinque sensus dispoliat , & ex homine sano æ-
grum constituit. Si autem vino assumendo aliquid
de Spiritu Salis immisceatur , tunc orificium ven-
triculi aperit , nec Spiritus nimis adscendere pati-
tur , sed remoratur ipsos ac ligat , & aliquam par-
tem robore nativo exsui , ne superiora petant , fi-
tim quoque mitigat , & vinum , quo hæc restin-
guitur , naturæ contrarium efficit. Nam ubi quis
appe-

appetitu bibendi tenetur, sæpius ac plus bibit, quam si illo destituatur : & quo frequentiore ac copiosiore potum tunc adhibet, eò citius ebrietatem contrahit. Nec vinum istud Spiritu Salis permistum hepati tam facilè nocet : cum quantum Spiritus vini jecur calefacit, tantum Spiritus Salis corrigere ac refrigerare queat. Adde quod Spiritus Salis Bacchum in ventriculo diu delitescere non permittat, sed statim per urinam ejiciat : & quo velocius vinum superfluum corpore exterminatur, eò sælicius, ac minorem inferre perniciem poterit. Modo autem prædicto Spiritus hic præparari debet ac rectificari, cum aliàs, nisi rite ac subtiliter confectus, talia efficere non sustineat. Ubi vinum palato satisfacit, vix bibitio intermittitur, quamdiu fitis urget ; hæc autem cum restincta, nec illud amplius desideratur, salvo proinde intellectu, ut quis munia sua obire, & spartam quam nactus est ornare valeat. Pauci attendunt, quantopere potus virum à gradu suo, ut sic dicam, deicere possit. Nam tantum vini ratio hæc habenda est, quod inutiliter prodigitur & ex cujus necessario usu multos dies Oeconomia potuisset administrari, sed nobilissimus temporis thesaurus malè impenditur & consumitur. Multi quoque bibones per aleam, & chartas lusorias, unâ vice tantum perdunt, quod familiæ alendæ diu suffecisset, ac proprium corpus morbis exponunt, ut postero die officium suum facere nequeat. Animam insuper periculo subjicit,

& juventuti scandalum proponit, ac malo exemplo viam ad flagitia monstrat, unde graviter iudicabitur, apud alios quoque infamiam & ignominiam sibi accersit.

In summâ, nihil boni ab Ebrietate provenit, & idcirco operæ pretium fore existimo, si Medicinam hanc saluberrimam non modò illis qui vinum, sed & fortes cerevisias bibunt, impense commendem.

Hæc enim utrumque non diu stomacho insistere patitur, sed statim per urinam rejecit, sic ut renibus & vesicæ difficulter Tartarus adhærescere possit; cerevisiæ quoque tam sapidæ & suaves hinc redduntur, ut perinde, ac bonum vinum, palato gratæ accidant, quæ corpus etiam non onerant, sicut alias sine Spiritu Salis facere solent, sed à flatibus præservabunt, eosque discutient, qui aliàs ex cerevisiâ nascuntur, immò cruditates cunctas ab eadem ortas propellere, & corpus ab iis tutari poterunt.

Per usum Olei Auri cor leoninum, ac sublimis animus, sicut etiam robusta & vivida caro generatur; quippe omnes hominis partes hinc durefcunt, & sanitatem recipiunt, proinde nec pulvis cui infideas, curatur, nec tam facilè punctura aliqua sive casus sentitur, cum è contra superfluous humor emolliat ac sensibilitatem inducat. Phlegmaticus, graviter attrectatus, dolores concipit, idque ob pituitam, quæ in carne prædominatur; hæc autem si abducta fuerit, omnia protinus

tinus membra firmabuntur, & novum vigorem adipiscentur. Quod manifestis indiciis liquet, cum abs residuo falso phlegmate scorbutus ori innascitur, & hinc dentes titubant, gingiva cruorem emittit, & lingua ac interiora labia pustulis & foraminibus implentur, si autem vicissim una vel duæ guttæ Liquoris auri digito ad partes affectas illiniuntur; quod gingiva statim indurefcit, atque extuberantiæ in linguâ & labris perfanentur. Quæ effectio ex magnâ adstringente ac purificante virtute auri & Spiritus Salis provenit. Si sæpius usurpetur, per humiditatis superflue evacuationem, ex phlegmatico sanguineum, effecit, atque aquosum & crassum cerebrum purificat, ut sanus & melior intellectus subsequatur. Nam si hoc plenitudine densæ ac frigida pituitæ prægravetur, bonam intelligentiam reddere nequit, prout apud omnes phlegmaticos videre licet, qui ex insulsite nupiam non obesa & obtusa capita sua allidunt, nec ingenii salubritate unquam polent, quin potius continuo dormitandi atque otianti appetitu fervent ac feruntur. Cùm igitur dormiens pro semimortuo, & phlegmaticus pro indormiente habeatur; ideoque & hic vix semivivus æstimari potest, siquidem vel duriusculè attactus dolorem esse conqueritur. Boni autem succi sanguineus membris quasi leoninis gaudet ac firmatur, ut sic omnino hæc Medicina laudem promereat, quæ ex semimortuo phlegmatico vivum sanguineum efficit. Hoc itidem auri Oleum

tristes Melancholicos exhilarat, cum nempe obstructa corporis viscera per hoc aperiuntur, & sanguis purificatur. Cholericis quoque nimium calidis moderamen suppetit, dum adustus & nigricans cruor per usum hujus Olei continuum educitur & aliquam partem temperatur. Hinc illi ad mansuetudinem rediguntur, ne tam facilè rixas ac mutuas pugnas suscitent. Certum enim est, cor & cerebrum præ omnibus aliis medicamentis hoc Oleo efficaciter purificari ac corroborari. Cerebrum autem purum bonas cogitationes suppeditat, sine quo aliàs omnia insaniam quasi ac mortem ipsam spirant, & multi ex ejus imbecillitate ac corruptione quippiam perpetrant, quod sano intellectu non facerent; sic ut res magni momenti sit, cor & cerebrum firmari ac veram intelligentiam reparari. Per quam cum omnia gubernari oporteat, & permagni referat, idoneum esse regimen; omnes illos quæ D E U S fasces commisit, summo studio niti decet, ut bonam imperandi rationem suscipiant, nec quicquam, ex ineptitudine aut hebetudine judicii, in ullius gratiam aut odium, vel per excessum vel defectum justitiæ decernant. Quænam Prætor rectam sententiam ferat, cum intelligentia ipsius per nimiam crapulam semper obfuscatur, & quasi nebulis oppletur? Cogitationes suas ex obstructo & mucoribus obsessio cerebro nunquam, uti par est, recolligere poterit; cum tamen omnes rectores sanum cor & cerebrum habere conveniat. Quàm
sæpè

sapè multumque ab ebrioso & catharroso capite. malum ac perniciosum decretum edicitur, quod cor & cerebrum sanum non promulgaret? Cùm hominis synciput abundantia pituitæ laborat, queinam dexteriori intellectu fruetur? Singulis temporibus ebriosque faciem ac mores repræsentat, etiamsi nullum vinum aut cerevisiam biberit; idque eâ de causa, quoniam caput multis pravis humoribus semper oneratum gestat. Sanguineo, licet plurimum vini degustarit, hujus saltem Spiritus, ex stomacho sursum ascendens, & cerebrum occupans, caput prægravat; ubi verò gratum somnum capit, subtiles vini Spiritus ex capite regrediuntur, & cerebrum pristinam à copia phlegmatis immunitatem, ac bonitatem consequitur. Phlegmaticis autem cerebrum semper plenum est, nec tamen à Spiritu vini, qui per se ultro recedit, sed à viscosis densioribus catharris, qui continuò remanent, & caput onerant. Quapropter hoc Oleum auri dignum omninò est, ut Virtutes ejus approbæ describantur, & ita multis ex hoc Remedio salutare Consilium atque auxilium suppeditetur. Perinde enim bonum est, immò melius, quando crassum caput phlegmaticum purgatur, ac si ☿ in ☉ converteretur. Cùm Melancholico turbidus, ater & corruptus sanguis purificatur, utilius est, quam si niger Saturnus in solem transmutetur. Nec minoris æstimandum ubi cholerico adustus cruor refrigeratur, quam si ex crudo ferro aurum artifex produceret.

Et hæc profectò bona valde Metamorphosis est, quæ omnes complexiones ad meliorem statum disponit, ac puriores efficit. Homo nonnunquam ipse ignorat, se ægrum esse cùm ex cibo ac potu satietatem an voluptatem, percipiat, & roseas genas, ac obesum ventrem, præ se ferat; sed si res ad solem veritatis & rectæ rationis exponitur; pulchritudo ejus pulvis duntaxat est, ipse verò gulæ & cuticulæ suæ minister, ut hanc probè tractet ac foveat; & sic ipsius anima & Spiritus, ductu corporis, mancipium redditur, cum tamen corpus Spiritui, & non Spiritus corpori servire debeat. Omnis autem hic error & abusus ex nimio cibi ac potûs abusu promanat, unde corpus, cerebrum, & intellectus ad tantam crassitiem prolabitur, sic ut phlegmaticus non sine causâ inscius bibo appellari queat. Cum igitur perniciosum phlegma, ex quo capita in tam magnam somnolentiam, ignaviam & desidiam ruunt, à superfluâ corporis ingluvie potissimam originem trahat; meritò cuius ab hac præcavendum fuerit, ac vitæ sobrietas amplectenda, & si fortean corpus istiusmodi pravis humoribus jam refertum, nemo tunc desperet, sed prædictam Medicinam illis opponat, ut ante omnia caput in bono habitu sui intellectus conservari, & ad pristinam reduci sanitatem queat. Quidnam mali hæc ebriosa capita, præsertim apud Magnates, terrarum & hominum rectores, nonnunquam efficiant; satis constat, nec ulla probatione indiget : de quibus multæ
etiam

etiam historiæ in testimonium adduci possent, quarum saltem unam & alteram hæc enarrabo. Regem fuisse fertur, qui ob familiarem sibi crapulam de regno parum sollicitus, cum consilarii latam ab ipsis sententiam illi subscribendam afferrent, hanc ne quidem relegerat, sed, tenore hujus nondum inspecto, nominis sui appositione semper confirmare solebat, quod cum ex eo multum mali redundaret, Conjunx ipsius animadvertens, Regem insigni discretionem commissi turpiter erroris coarguebat, & hoc quidem modo instruit ac subornat Consiliarios, ut Regi Edictum proponerent subscribendum cujus vigore adulteram ultimo supplicio affici oporteat. Exsequuntur illi jussa, & Rex decretum manu suâ muniebat, tanti autem hoc non faciebat, ut, quænam esset mulier, videret. Sententiam taliter approbatam Consilarii Reginæ exhibent, quam ipsa custodiebat ad futurum usque diem, quo Rex erat sobrius. Tunc ostendit ipsi male promulgatam ac subscriptam sententiam, unde non leviter perterrebat, quod uxorem suam charissimam, & probam, innocenter morti ebrius adjudicasset, & rem postea cautius ac prudentius agebat.

Literis quoque ac memoriæ proditum legitur, quod sapiens quædam femina aliàs innoxia, ad necem condemnata fuerit, quæ tamen hoc iudicio non contenta ad remedium appellationis per fugit. Cum autem nullum huic locum esse alii dicerent, eò quod ipse Rex sententiam tulisset,

F 5

ani-

animosè illa respondebat : A Rege igitur ebrio ad sobrium appello. Quid fit ? Pronunciatum in posteram diem rejicitur, mulier pro innocente declaratur ac penitus absolvitur. Ex hisce geminis historiis, quarum vel aliquot myriades in medium adferri possent, clarè perspicitur, quidnam mali ebriosa capitella perpetrent. Duo illa, cùm ab intelligentibus feminis scelerum suorum convincerentur ad meliorem frugem libenter redibant : aliqui verò, ejusdem farinae nolunt ut convertantur, sed ex bonis monitis obstinatiores evadunt, prout sequens exemplum comprobat. Rex quidam nimias à potu delicias capiens à Consiliario suo seniore rogabatur, ut ab ebrietate desisteret. Quæ vox tantopere bilem Regi commovit, ut filiolum Consiliarii adducendum esse juberet, in ipso demonstraturus, se ab ebrietate nullatenus impediri. Puerum igitur ad arborem alligari præcipit, & ipse arcum ac sagittas poscit, Consiliario hæc verba interminans : Si cor tuæ sololis trajiciam, nullius ebrietatis me arguere poteris ; si non collineabo, bene factum, quod me ab eâ dehortatus fueris : quo dicto jaculum emisit, & pectus pueri transfixit. Magna certè Regis temeritas & obstinatio, quem nullæ doctrinæ vel admonitiones in regiam virtutis viam allicere potuerunt, quin potius pejor ex illis evasit, nec scitum istud consideravit : Errare humanum est, sed in erroribus perseverare Diabolicum. Peccatum à D E O non punitur, si ab eo nos abstineamus, & vitam moresque

resque emendemus: sed hodiè, proh dolor, homines, more vulpium, pilos mutant, non animum, & diebus singulis in pejus feruntur! Charta me citius quam scriptura deficeret, si literis consignem, quicquid Spiritus Salis, seu Spiritus Salis coagulatus in potu boni efficere queat. Sat in præsens feci, tempus & occasio plura proferre jam non patitur. *In Opere meo Vegetabili* gratiofus Lector uberiores hujus Materiæ descriptionem reperiet, in qua nunc acquiesco. Bonâ spe inducor, ut credam, neminem fore, qui vitio mihi vertet, quod Ebrietatem magnum esse morbum statuam, & Medicinam illi ordinariam præscribere auserim: quicquid hæc feci, eò benevolus animi adfectus me impulit. Descendat quilibet in seipsum, & vitam ac mores suos accuratè perquirat, me hoc tenui dogmate atque admonitione utilissimum opus egisse comperiet. Fiat tantummodo per quartam anni partem hæc periculum, statim apparebit, quantum Spiritus Salis ebriosos, qui, scito Paulino, regnum DEI non intrabunt, permutabit. Mariti etiam potis uxoribus, ac probæ conjuges viris multibibis huncce Spiritum, vino aut cerevisiæ commistum, propinare deberent, ut siccum epar refrigeretur, ac symposia intermittantur: ita nullum plane peccatum hæc committerent, sed multis malis prævenirent. Nam Ebrietas profectò periculosus ac malus morbus est, & tamen præ eo non habetur. Hem quanta cæcitas, apertis oculis non videre! Multi quidem cernunt,

ma-

malint etiam se nunquam ebrios fieri ; sed à potu cessare nequeunt , cum vitrum vitro viam struat , & , quia vinum tam bene sapit , ad bibitiones alliciat. Spiritus autem Salis adjunctus calidum hep̃ par refrigeraret , & à tanto bibendi appetitu detineret , immò , quamvis homo potum repudiare nullatenus possit , forte vinum ipsi tantopere haud nocebit , si Spiritu illo temperatum statim ex corpore pelleretur. Confido , me toti Mundo , præsertim illis regionibus , ubi vinorum abundantia , & hinc grandis etiam abusus , magnum officium , an beneficium præstitisse , nec prorsus abfore , quin heic & illic aliqui per hoc Medicamen currentur , & ad pristinam sanitatem perducantur.

Finio hanc Dissertationem , nec vanâ spe mihi polliceor , gratam fore bonis mentibus , quæ studium & operam meam non contemnent , cum ex amore proximi fecerim , quicquid feci. Nullus etiam dubito , quin multi hæc ad usum suum applicaturi , & ea propter Deo grates sint acturi. Quamvis & ominer , Zoilos ex inscitia & invidia laborem huncce meum despecturos. Sed quia vetus verbum non fallit , ast exploratæ veritatis est , quod Ars non habeat osorem nisi ignorantem ; hi Momi suo seipsos gladio jugulant , ac propriam turpitudinem allegant : quod mirum haut est , cum perverso hodie mundo solemne sit , non nisi talia facere. Consulamus saltem historiam , quomodo Christophorus Columbus , cum de novo quopiam orbe dixisset , in tam multis Regum Curiis
per

per imperitos carptores risui ac ludibrio expostus fuerit. Hæc aula impostorem, alia mendacem ac magniloquum, ignorantem fatuum, alia ipsum existimavit, nemo fidem ipsi adjungere voluit, donec tandem in Hispaniis auditus est, & propositum suum comprobavit. Quis è stultis sapientes faciet? Improbo Mundo mos suus relinquendus, cum hunc emendare non est nostræ potestatis. Quæcunque hæc scripsi tam de Medicamine contra omnes morbos nauticos, quam concentratione frumenti & aquæ adversus famem ac sitim, tum etiam efficacissimo Spiritus Salis usu contra ebrietatem, ac vini, cerevisiæ, aquæ, & aliarum potionum melioratione; puro veritatis fundamento nititur, & ipsa rerum experientia testimonio suo satis manifestabit, in quo nunc sermoni meo terminum imponam. Ita quod mearum erat partium peregi jam libero cujusque arbitrio relinquam, num hæc in usus suos convertere velit. Si accepta fore intellexero, in gratiam & utilitatem per mare navigantium, pluria adhuc, D E O dante, typis publicis committam. Interim benevolus Lector præsentia æqui bonique faciat, & ad DEI honorem ac servitium proximi ritè accommodet atque adhibeat, ut vel multæ hominum myriades sanitatem ac prosperitatem hinc accipere possint: id quod animitus optarim. Amen.

Mo-

Monitio ad Lectorem.

Observandum hæc fuerit, quod in isto Tractatu aliquarum Præcipitationum ad Aquam Salis, ut hæc potabilis fiat, mentionem fecerim, Modum verò meum meliorem mihi soli reservarim, nec divulgare voluerim. Sed & illud ibi dicere memini, processum hunc secretiorem aliquatenus fore preciosum, ac proinde Artem hanc non ita gratam, quam si parvo sumtu fieret, (quod & ipse fateor) quibusdam posse videri.

Nam licet in extremâ necessitate nihil tam charum, aut tam magni pretii, quin, propter vitam conservandam ultro redimatur, aut dimittatur; melius tamen est in tali casu si nec aqua gravi nimis impendio comparetur. Quamobrem hanc prætereà Admonitionem injicere, ac dubitantibus manifestam esse oportuit, quanti una libra aquæ falsæ, jam edulcorata, & ad potum præparata, constet; quibus ego responderim, non pluris quam teruncio & præterpropter, amplius five minus, prout graviores aut faciliores expensæ ad præcipitationem impetrandam erogantur. Suum igitur quisque computum ex hoc instituere poterit, num talis Edulcoratio sibi conducatur an non? & si desiderio ejus habendæ tenetur, abs me singulis temporibus illam adipiscetur. Quamvis enim omne operculum non cuivis ollæ conveniat, propterea tamen non abjicitur, sed semper utilitatem suam reperit. Et licet hæc quoque Inventio mea præstantissima,

tissima, falsis undis dulcedinem conciliandi apud neminem (quod minime præsumo) accepta esse debeat; officio tamen meo perfunctus sum, & ansam atque occasionem dedi, quomodo non per mare solum sed & terras, multis in locis, beneficio Artis hujus egregiæ, multum commodum atque emolumentum fieri queat. Primò enim hæc Inventio illorum usui servit, qui loca maritima incolunt, ut in defectu Salis, cum propugnacula obsidentur, vel alio necessitatis casu, facilius illam obtinere possint, quam per decoctiones in ahenis cupreis, unde sal amarum fit atque insipidum, caro etiam, butyrum, pisces, & alia ipso condita corrumpuntur, & in acerbum ac deteriorem gustum rediguntur, atque ita valetudini perniciem adferunt.

Secundò hæc Ars apud illos valde proficua, qui sedem rerum ac fortunarum suarum ab Oceano longius distitam tenent, quo sal Hispanicum marinum, vel Bavarica, Tyrolensia, Salisburgensia, Bechtesgadenia, Bohemica & Polonica montana five gemmæ salia difficulter curribus tam procul avehuntur, ac ubi incolas hoc tantum sale uti frui oportet, quod ex salium fodinis decoquunt, qui & nonnunquam ita pauperes, ut vix ligna ad coquendum (quæ tamen illic locorum plerumque abundant) hoc labore persolveri possint. Hæc insuper caldaria ferrea mox comburuntur, cum debilis aqua falsa diutius inibi coquitur; unde magni sumtus ad illa sæpius refarciendum ac renovandum exiguntur.

Per hanc verò Inventionem meam major aquæ dul-

dulcis pars separari, dein sal cum parva aquæ falsæ copiâ in ahenis coagulari ac indurari posset. Multis certè sumtibus parceretur ad lignum convehendum, etiam si hoc gratis haberi queat. Nec tam magno hominum numero ad labores opus esset, non tot ligna cædenda, tot equi ac boves sustentandi, non lignum ad ahenos apportandum, nec denique ferreis caldariis, quia parum in iis coquitur, & sic difficilius franguntur, tot sumtus impendendi. Si igitur alicujus interest, hic sciet, quid sibi faciendum: ego lucem meam accendi, ut splenderet ac radiaret coram omnibus; si cæsi oculos aperire, & circumspicere nolunt, in cæcitate remaneant. Bonum quoque hæc monstravi Remedium: si minus acceptatur, culpa mea non est, sed eorum, qui clarissimum solis jubar oculis suis pati aut perferre nequeunt. Lumen res est præstantissima, seipsum verò consumit, minuitur, ac tandem penitus exstinguitur, nisi foveatur. Quamdiu ardet ac fulget, jucundum quidem est cuivis adspicienti, sed nemo vult oleum affundere, ut longius vigere ac lucere valeat. Ubi autem disparuit, nec amplius videndi facultas conceditur, tunc expansis oculis jacturam ejus frustra intuemur. Longè igitur facilius pauci olei auctario vetus lucerna in diuturnioribus radiis conservari potuisset, quàm ut postea novam quærere atque incendere oporteat. Lychnus non frustra queritur: Aliis inserviando consumor. Sat pro sapientibus, qui prolixâ concione non indigent. Et hæc Plato nunc jubet quiescere.

FINIS.

